

FORSKERFORUM

MAJ 2025

FONDENES MILLIARDGAVER SKABER ULIGE FORSKNINGSVILKÅR

Særligt én fond bestemmer
i stigende grad, hvem der får
forskningsmidler - og til hvad.
Det medfører en skæv fordeling
mellem universiteter,
fag og forskere

4

16

13

65 procent af de midlertidigt ansatte forskere har stresssymptomer
Særligt de tidsbegrænset ansatte forskere er hårdt ramt af stress.
Side 4

Fonde skaber ulighed: Milliardkløft i fondsmidler deler universiteterne
Der er enorm forskel på, hvor mange eksterne forskningsmidler de otte universiteter modtager.
Side 6

6

Sats på de store tidsskrifter og dine originale idéer
Fysikprofessor Jeppe Dyre fra RUC har i løbet af sin karriere skaffet omkring 133 millioner kroner hjem i forskningsmidler.
Side 10

Sådan kom Lone Simonsens forskningsfelt på dagsordenen
Forskeren bag PandemiX fortæller, hvordan det lykkedes at skabe et helt nyt felt og få millionbevillingerne i hus.
Side 11

“Jeg forstod pludselig, at en ansøgning er et stykke kommunikationsarbejde”
Hvordan får man midler til store forskningsprojekter i humaniora, når man har verdensrekord i afslag? Mette Birkedal Bruun fortæller om sin vej til succes.
Side 12

Socialdemokratiet vil have en ny national forskningsstrategi
Trine Bramsen vil have forskning tilbage på dagsordenen og have udformet en ny national forskningsstrategi med Finland som forbillede.
Side 13

Forskningsbilleder: Videnskab i tegneserier er et hit
Et forlag har fundet en niche, der nærmest er en god forretning: videnskabstegneserier.
Side 16

Kandidatreformen lukker stribevis af uddannelser
Kandidatreformens krav om færre studerende betyder, at RUC må lukke en fjerdedel af kandidatuddannelserne, og AU Arts holder også hårdt for.
Side 18

Oprustning kan give guldregn over dansk forskning
Der er et stort, uudnyttet potentiale for dansk forsvarsteknologisk forskning.
Side 20

Vis din ph.d.: Fra VVS-lærling til bølgeforsker
Jens Visbech byttede håndværkererhvervet ud med avancerede matematiske modeller, der kan simulere bølger på havet.
Side 24

Læring: Undervisning uden skærme
Professor Peter Dahler-Larsen indgår kontrakter med de studerende om at slukke netforbindelsen og gemme mobilen væk.
Side 26

Navne
Side 28

Bagsiden: Pia K er sur – ministeren er ligeglad
Professor Jacob Gerner Hariri irriterede Pia Kjærsgaard så meget med sine engelske udtryk, at hun klagede til uddannelses- og forskningsministeren.

En strategi for viden – ikke blot fordeling

Socialdemokratiets forskningsordfører, Trine Bramsen, melder sig nu på banen med ønsket om en ny national forskningsstrategi. Det hilser vi i DM Universitet velkomment. For forskningspolitikken har i alt for mange år været reduceret til *instrumentaliseret fordelings- og erhvervs politik*. Nu er der brug for en strategi, der tør pege fremad og hvile på stærke værdier. Tre elementer bør stå centralt: øgede basismidler, en aktiv sikring af akademisk frihed og styrket kollegialt demokrati og medbestemmelse.

Basismidler – og et bredere strategisk løft

En styrkelse af forskningen kræver solide, langsigtede investeringer i basismidler. Kun sådan kan forskere forfølge idéer, der ikke nødvendigvis matcher tidens politiske logik. Flere frie midler betyder mere original forskning, stærkere forskningsmiljøer og bedre muligheder for unge forskere.

Vi støtter et opgør med den historiske skævhed i fordelingen mellem gamle og nye universiteter, men det må ikke blive et nulsumsspil. Danmark har brug for en samlet styrkelse af den frie forskning, ikke blot omrokeringer mellem institutioner.

Samtidig må vi tage stilling til, hvordan vi strategisk understøtter fag, der har samfundsmæssig betydning, men er under pres. Et konkret eksempel er sprogfagene. Sprogløftet fra 2021 har vist sin værdi, og det er afgørende, at vi ikke lader midlertidige ordninger løbe ud, når det netop er international forståelse og kulturel kompetence, vi har mest brug for i en tid med global usikkerhed.

Akademisk frihed kræver strukturelle ændringer

Vi bifalder, at Trine Bramsen ønsker at fastholde armslængdeprincippet. Men den akademiske frihed i Danmark er under pres – og har været det længe. Danmark ligger i bunden blandt EU-landene, når det gælder akademisk frihed. Det skyldes ikke mindst vores universitetsstruktur, hvor ansatte og studerende reelt er blevet sat uden for indflydelse.

Siden universitetsreformen i 2003 er beslutningskraften flyttet væk fra faglige fællesskaber og over til bestyrelser med eksternt flertal – ofte uden videnskabelig indsigt. Den enstrengede topstyring har undermineret kollegialt selvstyre og reduceret forskere og studerende til rådgivere uden reel indflydelse. Som den nordiske fagforeningsrapport *Academic Freedom in the Nordics* understreger, er kollegial ledelse og medbestemmelse afgørende for at sikre både den individuelle og den institutionelle forskningsfrihed.

Demokrati på universiteterne – en forudsætning

Derfor er det afgørende, at en ny strategi sætter fokus på demokratisk medbestemmelse. Medarbejderne skal have langt større indflydelse på tilrettelæggelsen af deres arbejde – både gennem deltagelse i beslutninger om forskningens retning og i udformningen af uddannelserne. I dag føler mange forskere sig koblet af beslutninger, der træffes langt væk fra fagligheden. Det fører til afmagt, individualisering og i sidste ende svækkelse af forskningens kvalitet og relevans.

DM Universitets undersøgelser viser, at forskere ønsker reel medindflydelse – og det skal tages alvorligt. Universiteternes styring skal derfor demokratiseres og understøtte faglig dømmekraft, ikke blot administrative og politiske hensyn.

En strategi med mod og tillid

En ny national forskningsstrategi skal tage livtag med den strukturelle ufrihed, der truer forskningens integritet. Det gælder detaljstyring, eksternt afhængighed og topstyring, men også de mere subtile former for selvrensensur og faglig tilpasning, som opstår i usikre ansættelser og måltalsstyrede arbejdsmiljøer.

Hvis Trine Bramsens invitation er alvorligt ment, bør hun lytte til forskerne selv. Det kræver mod at lade dem få reel indflydelse – men det er netop, hvad en stærk strategi for viden bygger på: mod, tillid og langsigtet ansvar. ■

Læs interview med Trine Bramsen på side 15.

Medlemsblad for DM's universitets- og forskningsinstitutionsansatte. Løsaabonement: IDA, Pharmadanmark, Psykologforeningen og Djøf. Bladets leder skrives på skift af formanden og næstformanden for DM Universitet, Forskning og Uddannelse. Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Ansvarshavende redaktør:
Troels Kølln tko@dm.dk

Redaktionelle medarbejdere:
Redaktør Claus Baggersgaard
cbl@dm.dk,
Journalist Lasse Højsgaard
lah@dm.dk.

Øvrige henvendelser:
Sekretær Sidse Rølle Jakobsen
srj@dm.dk

Redaktionens adresse:
Forskerforum
Peter Bangs Vej 30,
2000 Frederiksberg,
telefon: 38 15 66 55

Oplag: 4.500 eks.
Udkommer 4 gange i 2025.

Forside:
Rasmus Buhl

Design:
Julie Frölich og Sune Ehlers/
River

Næste udgivelse:
Fredag den 26. september

65 PROCENT

AF DE MIDLERTIDIGT ANSATTE FORSKERE HAR

STRESSSYMPTOMER

DM's seneste medlemsundersøgelse fra 2024 viser, at langt flere forskere har symptomer på stress end andre offentligt ansatte. Særligt de tidsbegrænset ansatte er hårdt ramt.

Af CLAUS BAGGERGAARD
cbl@dm.dk

Kampen for en fast forskerstilling på de danske universiteter er brutal. Midlertidige ansættelser, konstant vurdering, publikationspres og usikkerhed om fremtiden præger hverdagen for landets forskere. Og konsekvenserne er tydelige: Stressniveauet er markant højere hos forskere end blandt andre offentligt ansatte. Dette afspejles i, at forskere oftere arbejder, selv når de er syge, oplever deres arbejdsplads som mere stresspræget og mener, at der ikke gøres nok for at forebygge stress. Det viser DM's seneste arbejdsmiljøundersøgelse blandt medlemmerne fra 2024.

56 procent af forskerne svarer, at de har oplevet

stresssymptomer som søvnproblemer, koncentrationsbesvær og hjertebanken inden for den seneste måned.

Undersøgelsen viser også, at en gruppe på universiteterne er særlig hårdt ramt af stress: 65 procent af de tidsbegrænset ansatte som eksempelvis ph.d.-stipendiater, postdocs, videnskabelige assistenter og adjunkter har haft stresssymptomer inden for den seneste måned.

Tallene for de tidsbegrænset ansatte skal behandles med forsigtighed på grund af få besvarelser, men resultatet stemmer overens med, hvad Brian Arly Jacobsen, tillidsrepræsentant på Det Humanistiske Fakultet på Københavns Universitet (KU) og formand for DM Universitet, hører blandt kollegerne: Det er generelt et stres-

sende job at være forsker, men det er særligt krævende for den efterhånden store gruppe, der ikke er fastansat, fordi de kæmper om at kvalificere sig til at få en af de alt for få lektorstillinger.

“De er hele tiden under vurdering på en anden måde, end vi andre er,” siger Brian Arly Jacobsen.

Han peger på en hverdag præget af løn-usikkerhed og konstant præstationspres, der slider på psyken og presser familielivet: “Det giver en yderligere dimension i presset ved at være forsker.”

GLOBAL JOBKONKURRENCE

Brian Arly Jacobsen påpeger, at DM i årevis har arbejdet for bedre vilkår. Det er lykkedes at sikre løn under barsel for ph.d.er og bedre muligheder for forlængelse, ligesom øgede basismidler er blevet prioriteret – senest via forskningsreserven, hvilket burde give universiteterne mulighed for at fastansætte flere forskere.

“Men det er kun midlertidigt. Det er vigtigt, at det bliver gjort permanent,” siger han.

Problemet er, at de videnskabelige stillinger på universiteterne bliver besat på et globalt arbejdsmarked, så de danske forskere konkurrerer om stillingerne med hele verden. Her handler det først og fremmest om at have fået sin forskning publiceret i de bedste tidsskrifter.

Brian Arly Jacobsen foreslår derfor at give danske ph.d.er mere tid til at indsamle data og skrive deres afhandling samt at reducere den arbejdsbyrde, der er vokset markant de sidste ti år:

“De bruges i høj grad som undervisningsressource, og det går ud over forskningen,” siger han.

MANGE PH.D.ER OVERVEJER AT DROPPE UD

Salim Hanna, ph.d.-studerende i biomedicin ved KU og delt formand for ph.d.-foreningen PAND (PhD Association Network of Denmark), siger, at resultaterne i DM's arbejdsmiljøundersøgelse stemmer overens med, hvad de i PAND ofte observerer i academia, og hvad andre undersøgelser har dokumenteret.

En undersøgelse foretaget af PAND og DM fra 2023 viser, at mere end hver fjerde ph.d.-studerende overvejer at droppe ud. En ud af tre føler sig ofte eller altid udkørte, følelsesmæssigt udmattede eller så dræned, at det går ud over deres privatliv. Og 39 procent af de ph.d.-studerende oplever ofte eller altid at være stressede.

Ifølge en anden PAND/DM-undersøgelse fra 2023 tror kun 14 procent af de ph.d.-studerende, at de har en god chance for at opnå en fast stilling som universitetsforsker.

Salim Hanna siger, at det er krævende og stressende at være ph.d., men forløbet er i det mindste struktureret som et uddannelsesforløb med et defineret sluttidspunkt, hvor det forventes, at den studerende afleverer sin afhandling.

POSTDOCS I SÆRLIG SÅRBAR POSITION

Værre er situationen for de mange unge forskere, der efterfølgende bliver ansat som postdoc på kontrakter af mellem et og tre års varighed, mener han. Ifølge reglerne kan man kun ansættes som forsker eller underviser i tre tidsbegrænsede ansættelsesperioder i den samme stilling, og det skaber stress, mener Salim Hanna.

“Når forskerne når til deres anden postdocansættelse, skrumper

karrieremulighederne yderligere, hvilket skaber usikkerhed om deres fremtid i academia. Manglen på klare karriereveje er en væsentlig faktor, der bidrager til et højere stressniveau blandt midlertidigt videnskabeligt personale,” siger han.

Salim Hanna tilføjer, at ph.d.-studerende ved de danske universiteter, der kommer fra lande uden for EU, står i en særligt stressende situation. Siden april 2023 har de automatisk fået en treårig opholdstilladelse, efter at de er dimitteret, men tilladelsen kommer med den væsentlige begrænsning, at de ikke må modtage offentlige ydelser, herunder dagpenge gennem en a-kasse, forklarer han.

“Vi har i PAND modtaget mange klager fra ph.d.er fra lande uden for EU, der, på trods af at de har betalt til a-kassesystemet, fandt sig ude af stand til at modtage arbejdsløshedsunderstøttelse. Det skaber økonomisk usikkerhed og sætter ikke-EU-forskere i en meget sårbar position under deres jobsøgning, hvilket forværrer stressniveauet,” siger han.

Brian Arly Jacobsen, formand for DM Universitet, oplever, at de tidsbegrænsede ansatte er under et konstant pres for at præstere.

SVÆRT AT LØSE FOR UNIVERSITETERNE ALENE

Organisationspsykolog Malene Friis Andersen, der har forsket i og skrevet flere bøger om stress, blandt andet ‘Nye perspektiver på stress’ sammen med Svend Brinkmann og ‘Stop stress – håndbog for ledere’ sammen med Marie Kingston, holder i dag blandt andet temadage og workshops om stresshåndtering. Hun møder i stigende grad ph.d.-studerende og andre forskere, der søger hendes hjælp til at håndtere presset.

Hun understreger, at der er brug for systematiske indsatser på både ledelses- og organisationsniveau: “Den enkelte medarbejder kan ikke selv løse det, hvis der generelt er for stor ubalance mellem krav og ressourcer.”

Udfordringen for universiteterne er, at kilden til stress blandt forskerne delvist skyldes faktorer, som organisationen ikke nemt kan tage hånd om.

“Den enkelte forsker ved jo godt, at hvis han eller hun vil kravle op ad forskerstigen, så er man nødt til at spille efter den pibe, som hedder at konkurrere med andre om eksterne midler fra fonde. De er under et stigende publikationspres for at kunne få de bevillinger, så der sker en acceleration af arbejdsmængde og arbejdspress. Jeg stoppede selv som forsker og overgik til at være gæsteforsker efter 13 års ansættelse. Jeg var ellers heldig at få bevillinger, og jeg blev publiceret. Men absurd nok savnede jeg tid til fordybelse som forsker, og jeg oplevede det nogle gange som lidt skørt, at jeg skulle publicere, uanset om jeg havde noget relevant ny viden at skrive om eller ej,” siger hun.

Hun mener, at universiteter og fonde bør gentænke deres krav og incitamenter.

“Tæller vi egentlig det, der tæller? Skulle vi måske gentænke, hvad det er for nogle kriterier, vi belønner efter, giver fondsmidler efter og forfremmer efter? Det er ikke hensigtsmæssigt med et rigtigt måle- og tællesystem, når man arbejder med viden, nybrud og kreative processer, der vanskeligt lader sig sætte på formel. Så *it's meant to go wrong*,” slutter Malene Friis Andersen. ■

Organisationspsykolog Malene Friis Andersen bliver kontaktet af ph.d.-studerende og andre forskere, der søger hendes hjælp til at håndtere presset.

Læs artiklen og se tallene fra undersøgelsen online.

FONDE SKABER ULIGHED: MILLIARDKLØFT I FONDSMIDLER DELER UNIVERSITETERNE

Særligt én fond bestemmer i stigende grad, hvem der får forskningsmidler - og til hvad. Det skaber en skæv fordeling mellem universiteter, fag og forskere.

Af CLAUS BAGGERSGAARD
cbl@dm.dk

Universiteterne skovler milliarder af kroner ind i støtte fra private fonde, erhvervslivet, de offentlige forskningsråd og EU.

De otte universiteter modtog tilsammen 11,2 milliarder kroner i 2023 i eksterne midler til forskning, men støtten er enormt ulige fordelt mellem universiteter, forskere og forskningsfelter.

Flest midler modtager Københavns Universitet (KU): 3,9 milliarder kroner hentede forskerne på landets ældste universitet hjem i 2023. Det svarer til, at 37 procent af KU's samlede indtægter på 10,6 milliarder kroner kom fra eksterne kilder (inklusive midlerne til uddannelse). Aarhus Universitet (AU) modtog 2,7 milliarder kroner og Danmarks Tekniske Universitet (DTU) 2,4 milliarder kroner fra eksterne bevillingsskiver.

Færrest fik IT-Universitetet, Roskilde Universitet og Copenhagen Business School (CBS), der samme år modtog henholdsvis 75 millioner kroner, 143 millioner kroner og 169 millioner kroner.

En logisk forklaring kunne være, at store universiteter med mange forskere naturligvis modtager større bevillinger end små, men det er ikke en tilstrækkelig forklaring på de enorme forskelle.

For sammenholder man de eksterne midler med antallet af videnskabeligt ansatte (VIP) på hvert universitet, viser det sig, at KU og DTU modtog cirka 712.000 kroner i ekstern funding per ansat forsker sammenlignet med cirka 242.000 kroner per forsker på CBS, der altså i gennemsnit havde cirka en tredjedel af de eksterne midler, som kollegerne på KU og DTU havde at forske for.

Tal, som Forskerforum har fået aktindsigt i, viser, at en væsentlig del af forklaringen på de store forskelle er, at den klart største fond, Novo Nordisk Fonden, gav store milliarddonationer til KU, AU, DTU, men kun mindre millionbeløb eller slet ingen til de øvrige universiteter.

VIL UNDERSØGE FONDENES MAGT

Netop de store private fondes stigende magt over universitetsforskningen er et af de temaer, som Magtudredningen 2.0 planlægger at undersøge nærmere.

Forskningsprojektet, der blev igangsat af Folketinget i 2022, har til formål at skabe ny forskningsbaseret viden om demokratiets situation og vilkårene for de demokratiske processer i Danmark.

Anne Skorkjær Binderkrantz, der er professor i statskundskab på AU og medlem af forskningsledelsen for Magtudredningen 2.0, fortæller, at man indtil videre har udgivet essayet 'Private fondes betydning og magt i forskningssystemet' af Lise Degn, Jesper W. Schneider, Emil Bargmann Madsen og Maria-Theresa Norn. Tanken er, at projektet skal munde ud i en bog i 2026.

Ifølge Anne Skorkjær Binderkrantz ved vi forskningsmæssigt overraskende lidt om, hvordan fondene faktisk fungerer, hvem der har magten, og hvordan beslutninger træffes. Projektet vil fokusere på de 20 største fonde, fordi de står for langt størstedelen af de uddelte midler.

Novo Nordisk Fondens støtte til forskning er steget fra 114 millioner i 2005 til mere end ni milliarder i 2023.

"De 20 største fonde deler omkring 75 procent af alle midler ud. Så selvom der findes flere tusinde fonde i Danmark, er magten ekstremt koncentreret," siger hun.

Forskergruppen ønsker blandt andet at forstå, hvem der sidder i fondenes bestyrelser og sekretariater, og hvorvidt der er overlap mellem de private og offentlige fonde.

Et vigtigt næste skridt i projektet er derfor kvalitative interview med nøglepersoner i fondsverdenen – fondsdirektører, bestyrelsesmedlemmer og medarbejdere – samt aktører på modtagersiden såsom forskere og universitetsledere. Målet er at få

indsigt i, hvordan fondsbeslutninger reelt træffes, og i hvilken udstrækning personlige relationer spiller en rolle for, hvem der får bevillingerne.

"Vi ved, at fondene spiller en stor rolle for, hvad der forskes i – og dermed også for, hvad der ikke forskes i. Det gør det helt centralt at forstå deres beslutningsprocesser," siger Anne Skorkjær Binderkrantz.

PENGENE GÅR TIL EKSKLUSIV GRUPPE

Man ved allerede fra andre undersøgelser, at der er en tendens til koncentration af forskningsmidler både hos individuelle forskere og inden for nogle udvalgte forskningsområder, formentlig på grund af den såkaldte Matthæus-effekt: "De, som har, skal mere gives." Og fordi fondene har fundatser, der definerer, hvilke formål de må støtte.

20-25 procent af forskerne modtager således 70-80 procent af midlerne, og 25 procent af forskningsområderne får 75 procent af alle midler. Særligt sundhedsvidenskaben bliver tilgodeset med store beløb, men også internt inden for området sker der en skævvridning, så eksempelvis diabetesforskning er voldsomt overfinansieret, mens andre, for eksempel KOL og hjertesygdomme, er underfinansierede – på trods af deres større samfunds-betingede sygdomsbyrde.

Derudover interesserer forskerne bag Magtudredningen 2.0 sig for fondenes forskellige strategier. Nogle – som Carlsbergfondet – opererer med åbne ansøgningsrunder, der minder om de offentlige fonde. Andre er langt mere strategiske og proaktive i deres udvælgelse af indsatsområder. Nogle fonde tager selv kontakt til forskere for at opfordre dem til at søge.

Et interessant aspekt er også den stigende professionalisering og strategiske lobbyisme omkring fondene. Universiteter arbejder aktivt med fondsstrategier, enkelte forskere har tætte kontakter til fondene, og ifølge Anne Skorkjær Binderkrantz har de også hørt på anekdotisk plan, at ministre tager kontakt til fondene for at høre, om de vil støtte specifikke formål.

"Der foregår en slags lobbyisme rettet mod fondene – fra både universiteter, forskere og politiske aktører. Det er en magtdimension, vi gerne vil undersøge nærmere," siger hun.

FONDENE BESTEMMER RETNINGEN

Heine Andersen, professor emeritus ved Københavns Universitet, har gennem en lang årrække beskæftiget sig med forskningsfrihedens vilkår og skrevet bøger om emnet. Senest har han skrevet artiklen 'Er fondsregimet ved at overtage dansk forskningspolitik og -praksis?' i tidsskriftet Dansk Sociologi, hvor han gennemgår konsekvenserne af den eksterne forskningsfinansiering.

Han mener, at de private fonde i stigende grad definerer retningen for dansk forskning. Den akademiske frihed og faglige autonomi er blevet undermineret af økonomisk afhængighed, usikre ansættelser og en ledelsesstruktur, der ikke længere har rødder i det kollegiale selvstyre, lyder hans diagnose.

Heine Andersen kalder det for en "omkalfatring af forskningens styringssystem", der er sket de sidste tyve år, og han er ikke i tvivl om, at konsekvenserne er dybtgående: for hvad vi forsker i, hvordan vi gør det – og hvem der har magten til at definere det.

Ifølge Heine Andersen har det klassiske ideal i forskning været, at faglig anseelse – og dermed kollegial vurdering og meritokrati – var den primære styringsmekanisme. Men nu ser vi en virkelighed, hvor penge og magt dominerer. Universitetsledelserne tænker i rentabilitet og strategiske satsninger, og fondene udgør med deres økonomiske muskler den reelle magtfaktor bag udviklingen.

"Fondene styrer ikke forskningen direkte, men indirekte gennem temaer, udvælgelse og usynlige mekanismer. Forskerne undgår emner, som kan være ubekvemme eller give uønskede resultater for fonden eller dens bagland. Det er styring via incitamenter," siger han.

SKABER PREKÆRE ARBEJDSVILKÅR

De eksterne midler bliver uddelt ved, at forskere søger fondene om midler til et specifikt projekt – ofte via opslag. Bevillingerne gives for en begrænset periode, og det har konsekvenser for ansættelsesforholdene på universiteterne, hvor to tredjedele af de videnskabeligt ansatte i dag er ansat på tidsbegrænsede kontrakter, typisk af to-fem års varighed, så længe et forskningsprojekt nu kører.

Professorer og lektorer er ikke længere tjenestemandsansatte, men ansat efter funktionærloven – og kan derfor relativt nemt afskediges. Det betyder ifølge Heine Andersen, at betegnelsen “fastansat” i realiteten er misvisende. “Fyringer af anerkendte og velmeriterede forskere sker jævnlige,” skriver han og fremhæver, hvordan denne utryghed smitter af på forskningsfriheden: “Fyringer og utrygge ansættelsesvilkår skader den kritiske akademiske offentlighed, der svækkes af tavshedskultur, selvcensur, utryghed og individualisering.”

ÆDER DE FRIE MIDLER

En anden uheldig sideeffekt af den stigende eksterne forskningsfinansiering er, at forskningsprojekterne, der er betalt af fondene, æder af basismidlerne. Det er de penge, universiteterne får via finansloven, som de selv kan disponere over til deres grundlæggende forskningsaktiviteter og -satsninger.

Det skyldes, at universiteterne selv skal betale en stor del af de såkaldte afledte omkostninger – for eksempel administration, laboratorier og husleje – når de får eksterne forskningsmidler. Disse udgifter anslås til at være 70 procent af de direkte projektomkostninger.

I 2022 blev cirka 4,4 milliarder kroner af basismidlerne brugt på dette, og kun 5,3 milliarder kroner var tilbage som frie midler. Selvom der er indgået en ny aftale med seks fonde om at dække flere af de afledte omkostninger (750 millioner kroner i 2024), viser beregninger fra Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd, at problemet vokser. Hvis tendensen fortsætter, vil universiteterne i 2030 skulle medfinansiere for 7,7 milliarder kroner, og de frie basismidler vil falde til 2,6 milliarder kroner.

Heine Andersen mener, at udviklingen er gået for vidt, og at der er brug for politisk handling. Et første skridt må være, at fondene betaler alle afledte omkostninger ved forskningsprojekterne, de støtter. Så får universiteterne flere af deres basismidler til fri rådighed og kan ansætte flere forskere i tidsbegrænsede stillinger. Staten bør samtidig øge basismidlerne, der har stået stille den seneste halve snes år, og politikerne burde indføre et loft over, hvor stor en andel af forskerstaben der må ansættes på midlertidige kontrakter. Han mener, at omkring 20 procent vil være passende.

FOKUS PÅ NOVO NORDISK FONDEN

Ifølge professor Anne Skorkjær Binderkrantz vil Magtudredningen have “et betydeligt fokus” på Novo Nordisk Fondens rolle, fordi den fylder så forholdsmæssigt meget sammenlignet med de øvrige fonde.

At fonden spiller en altafgørende rolle, bekræftes af en liste over igangværende forskningsprojekter på Københavns Universitet, der er finansieret enten af offentlige kilder eller af danske eller internationale fonde og virksomheder.

6.335 projekter findes på listen, der har modtaget 27,4 milliarder kroner i støtte i alt. Heraf kommer 12,2 milliarder – altså cirka 44 procent – fra Novo Nordisk Fonden.

Ifølge en artikel i Politiken har fonden blandt andet givet penge til et center for proteinforskning (780 millioner kroner), et center for metabolismeforskning (885 millioner kroner), et center for stamcellebiologi (685 millioner kroner) og senest et vaccinecenter

(1,8 milliarder kroner), der alle er at finde i Mærsk Tårnet på Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet (Sund) på KU. Byggeriet kostede 1,5 milliarder kroner, hvoraf A.P. Møller Fonden bidrog med 600 millioner kroner plus 125 millioner kroner til inventar.

Ifølge Politiken betaler Novo Nordisk Fonden også i stigende grad lønnen til de ph.d.-studerende på KU Sund.

I 2019 var 21,5 procent helt eller delvis betalt af Novo Nordisk Fonden – herunder nogle få også af Novo Nordisk A/S – og i 2023 var det steget til 34 procent.

Forskerforum har forgæves kontaktet rektoratet på KU for en kommentar, men i artiklen i Politiken afviser Hans Bräuner, prodekan for forskning på Sund-fakultetet, at det er et problem, at Novo Nordisk Fonden fylder så meget. Han siger, at der er stor faglig spredning på de støttede forløbs fagområder og metoder, og efterspørgslen efter de nyuddannede forskere er stor.

“Det er rigtig godt for dansk forskning og universiteterne, at private fonde har mulighed for at støtte forskningen, så det kan nå et niveau og muliggøre flere forskningsprojekter, der ellers ville være svært udelukkende med de offentlige midler,” siger han til Politiken.

Ifølge Heine Andersen viser en opgørelse fra KU, at støtten fra Novo Nordisk Fonden finansierer omkring 20 procent af alle ansatte på Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet.

“Det vil være at gå for vidt at kalde det et monopol, men forestillede man sig, at Novo Nordisk Fonden på et tidspunkt blev sur på KU og trak støtten, ville man stå med tomme kontorer og laboratorier og fyringstruede forskere. Det giver altså en stor magt,” siger han.

MÅ BETALE FOR UDSTYR

Ifølge Anders Hay-Schmidt, der er professor og fællestillidsrepræsentant på Sund-fakultetet på KU, betyder udviklingen, at det ikke længere er muligt at forske uden ekstern finansiering fra fonde eller lignende.

En af årsagerne er, at det er dyrt at bedrive sundhedsvidenskabelig forskning, da det kræver dyrt apparatur og dyreforsøg.

Tidligere stillede institutterne udstyr og infrastruktur gratis til rådighed for forskerne, men i dag ligger det i et andet regi, hvor man skal betale for brugen. Samtidig er priserne på core-faciliteter steget markant, og det gør det stort set umuligt at forske uden store bevillinger, fortæller han.

Anders Hay-Schmidt mener, at alle fastansatte forskere burde tildeles et beløb i størrelsesordenen 100.000 kroner årligt, som de kan bruge til at dække driftsomkostningerne ved deres projekter, så de ikke behøver at søge om eksterne midler til alt.

Hans andet hovedkritikpunkt handler om, at han mener, at en for stor del af

forskningsmidlerne gives som rammebevillinger til seniorforskere, som så ansætter ph.d.-studerende og postdocs til at lave dele af projektet. Det svækker de unge forskeres faglige udvikling og selvstændighed. Han advarer om, at mange unge forskere sidder fast i afhængighedsforhold til seniorforskere – med risiko for konflikter og uafsluttede forløb.

Han efterlyser langt flere mindre bevillinger i størrelsen en halv til to millioner kroner, som de yngre forskere frit kan søge, så de kan komme i gang med karrieren og afprøve deres egne ideer.

“Jeg synes, vi skylder de unge mennesker, at man har nogle bevillinger, hvor de kan betale deres egen stilling og drive deres helt eget forskningsprojekt, så de bliver herrer i deres eget hus. Det er et kæmpe problem, at der er for få frie forskningsmidler. Det ville lette situationen for mange, hvis man havde mange flere af den type bevillinger,” siger han. ■

Q&A

Søren Nedergaard,
Chief Operating Officer
i Novo Nordisk Fonden

Forsøger I at fordele jeres donationer ligeligt mellem universiteterne, eller handler det udelukkende om, hvilke forskere, centre og projekter I ønsker at støtte?

“Det afgørende parameter er kvalitet og effekt. Vi ønsker at støtte de bedste forskere og de bedste projekter. Hvem der opnår støtte, beror på kvaliteten og effekten af de ansøgninger, vi modtager. Vi ser gerne, at vores støtte går til forskere i hele landet, så vi støtter forskning i Danmark bredt. I 2024 har vi blandt andet uddelt støtte til projekter på Syddansk Universitet, Københavns Universitet, Danmarks Tekniske Universitet, Aarhus Universitet, Roskilde Universitet, Aalborg Universitet, Copenhagen Business School og IT-Universitetet i København.”

Gør I jer tanker om den dominerende rolle, som I spiller?

“Vi er glade for at kunne bidrage markant til udviklingen af dansk forskning og innovation. Vi er samtidig opmærksomme på, at med vores rolle følger også et ansvar. Derfor er det en meget vigtig del af vores arbejde, at vi løbende har en tæt dialog med universiteter, forskere og andre interessenter om, hvordan vi kan understøtte forskningen i Danmark bedst muligt, og hvor de har mulighed for at give input til vores arbejde, så vi kan blive klogere.”

Er det muligt at ændre jeres fordelingsprofil inden for jeres fundats? Eksempelvis give flere midler til humanistisk forskning?

“Ja, og det har vi allerede gjort. Historisk har vi i høj grad støttet sundhedsvidenskab, men i takt med at vores indkomst er steget over den seneste årrække, har vi løbende udbredt vores støtte til en række nye områder. Dette omfatter blandt andet støtte til forskning inden for bæredygtige landbrugs- og fødevarsystemer, nye energikilder, kvantecomputere og naturvidenskabelig uddannelse og meget andet. Sidste år afsatte vi også 10 milliarder kroner til at understøtte naturomlægning i forbindelse med den grønne trepart.”

Mener I, at udfordringen omkring afledte omkostninger (overhead) og udbulingen af basismidlerne er løst med den aftale, der blev indgået i 2023, eller er I villige til at betale en større del af de afledte omkostninger?

“Formålet med aftalen har været at skabe grundlag for et bæredygtigt forskningslandskab og en model, som både universiteter og fonde kunne se sig selv i. Det er lykkedes, og det er Danske Universiteter enige i. Projekttillæggene i aftalen er blevet til på baggrund af en grundig analyse af økonomien omkring en række forskellige fondsfinansierede forskningsprojekter på universiteterne. Baseret på analysen er parterne nået frem til den foreliggende fordelingsnøgle. Aftalen vil løbende blive evalueret mellem parterne. Aktuelt er der ingen planer om at ændre den.”

Vi hører, at der er brug for flere små bevillinger på en-to millioner kroner til grundforskning, så specielt yngre forskere kan komme i gang med deres projekter. Hvad er jeres holdning til dette forslag?

“Vi har en række åbne opslag af midler med såkaldte mindre projects grants. De er justeret med tilføjelse af projekttillægget, men det er netop hensigten at have mindre projektbevillinger, der støtter den grundlæggende udvikling af dansk forskning.” ■

SÅ MANGE EKSTERNE MIDLER
MODTAGER UNIVERSITETERNE

(Mio. kr. 2023)

1. Københavns Universitet: 3.948	5. Aalborg Universitet: 735
2. Aarhus Universitet: 2.776	6. Copenhagen Business School: 169
3. Danmarks Tekniske Universitet: 2.413	7. Roskilde Universitet: 143
4. Syddansk Universitet: 1.016	8. IT-Universitetet: 75

DE TI STØRSTE BEVILLINGSGIVERE

(Mio. kr.)

1. KØBENHAVNS UNIVERSITET

- Novo Nordisk Fonden: 12.226,7
- EU: 2.982,3
- Danmarks Frie Forskningsfond: 2.196,3
- Danmarks Grundforskningsfond: 1.237,7
- Villum Fonden: 1.094,7
- Lundbeckfonden: 951,6
- Carlsbergfondet: 731,9
- Innovationsfonden: 592,7
- LEO Fondet: 475,2
- Danida Fellowship Centre: 283,8

2. AARHUS UNIVERSITET

- Novo Nordisk Fonden: 2.069,7
- EU: 1.087,4
- Danmarks Frie Forskningsfond: 936,8
- Danmarks Grundforskningsfond: 639,8
- Lundbeckfonden: 447,6
- Villum Fonden: 340,2
- Grønt Udviklings- og Demonstrationsprogram: 313,5
- Carlsbergfondet: 310,1
- Aarhus Universitets Forskningsfond: 279,5
- Innovationsfonden: 233,7

3. DANMARKS TEKNISKE
UNIVERSITET

- Novo Nordisk Fonden: 4.097,7
- EU: 3.253,0
- Innovationsfonden: 1.354,2
- Styrelsen for Forskning og Uddannelse: 1.142,3
- Miljøministeriet/Miljø- og Ligestillingsministeriet: 887,9
- Villum Fonden: 866,6
- Total E&P Danmark A/S (Centerbevilling til DTU Offshore): 750,8
- Grundforskningsfonden: 748,4
- Det Energiteknologiske Udviklings- og Demonstrationsprogram (EUDP): 469,4
- Hempel Fonden: 342,2

4. SYDDANSK UNIVERSITET

- Novo Nordisk Fonden: 821,6
- Danmarks Frie Forskningsfond: 720,8
- Region Syddanmark: 608,1
- EU – Horizon Europe + 2020: 501,5
- Villum Fonden: 315,3
- Innovationsfonden: 258,3
- Carlsbergfondet: 255,9
- Danmarks Grundforskningsfond: 206,3
- Trykhedsgruppen: 151,8
- Lundbeckfonden: 126,3

5. AALBORG UNIVERSITET

- EU: 1.010,0
- Innovationsfonden: 569,1
- Danmarks Frie Forskningsfond: 464,3
- Novo Nordisk Fonden: 295,9
- Villum Fonden: 257,3
- Region Nordjylland: 211,4
- Poul Due Jensens Fond: 135,3
- Danmarks Grundforskningsfond: 132,8
- Energistyrelsen: 92,6
- Realdania: 85,7

6. COPENHAGEN BUSINESS
SCHOOL

- Horizon Europe (EU): 151,3
- Carlsbergfondet: 124,9
- Danmarks Frie Forskningsfond: 123,1
- Danmarks Grundforskningsfond: 66,8
- Velux Fonden: 43,8
- ROCKWOOL Fonden: 39,8
- Industriens Fond: 36,3
- Novo Nordisk Fonden: 36,2
- Europa-Kommissionen: 25,2
- Innovationsfonden: 23,9

7. ROSKILDE UNIVERSITET

- EU: 110,4
- Danmarks Frie Forskningsfond: 99,5
- Styrelsen for Forskning og Uddannelse: 70,4
- Velux Fonden: 67,7
- Villum Fonden: 55,9
- Novo Nordisk Fonden: 50,8
- Innovationsfonden: 38,2
- Danmarks Grundforskningsfond: 35,7
- Danida (DFC): 31,3
- Carlsbergfondet: 30,8

8. IT-UNIVERSITETET

- Europa-Kommissionen: 86,6
- Danmarks Frie Forskningsfond: 62,3
- Villum Fonden: 54,9
- Danmarks Grundforskningsfond: 27,0
- Novo Nordisk Fonden: 20,9
- Carlsbergfondet: 11,0
- Innovationsfonden: 10,6
- Velux Fonden: 5,6
- Den Danske Maritime Fond: 4,7
- Google Inc.: 3,6

Se flere tal om
eksterne midler på vores
hjemmeside.

Listen med eksterne midler, universiteterne har modtaget i 2023, og listerne med de ti største bidragsydere er ikke direkte sammenlignelige, da top 10-listerne bygger på bevillingerne til alle igangværende forskningsprojekter og ikke kun på bevillingerne givet i 2023.

OPSKRIFTEN PÅ FORSKNINGSSUCCESS: SATS PÅ DE STORE TIDSSKRIFTER OG DINE ORIGINALE IDÉER

Fysikprofessor Jeppe Dyre fra RUC har i løbet af sin karriere skaffet omkring 133 millioner kroner hjem i forskningsmidler. De store bevillinger har gjort det muligt at opbygge et stærkt forskningsmiljø i fysik – med særligt fokus på glas.

De færreste forskere kommer igennem nåleøjet, når de søger eksterne midler første gang. Men for professor i fysik Jeppe Dyre er det lykkedes fem gange – og ikke bare med småbeløb. I alt har han gennem karrieren rejst 133 millioner kroner til sin forskning, fordelt på store bevillinger fra Danmarks Grundforskningsfond, Det Strategiske Forskningsråd, Innovationsfonden og Villum Fonden. Det hele begyndte i 2004 med en ansøgning om et grundforskningscenter i glasfysik.

“Det var egentlig lidt af et tilfælde. Jeg havde været skeptisk over for, at man skulle uddele så store klumper af penge. Men så opfordrede jeg nogle kolleger til at søge – og det slog mig, at jeg jo selv kunne prøve. Jeg var heldig og kom igennem i første hug, og det gjorde hele forskellen,” siger han.

Siden er pengene strømmet til, og det har gjort det muligt at opbygge en stærk forskningsgruppe på Roskilde Universitet (RUC) med postdocs, ph.d.-studerende og lektorer – og ikke mindst publiceringer.

Han lægger ikke skjul på, at disse midler har været altafgørende – både for forskningen og for hans egen karriere.

“Det har gjort hele forskellen. Uden de bevillinger havde vi ikke kunnet opbygge vores miljø, ansætte folk, publicere – ja, vi havde reelt ikke haft en forskningsgruppe.”

Jeppe Dyre bekræfter, at der eksisterer en stærk Matthæus-effekt i forskningsverdenen: Når man først har fået én stor bevilling, kommer de næste lettere. Det handler

Jeppe Dyre fik sin første store bevilling i 2005 til grundforskningscentret Glas og Tid.

ikke kun om dygtighed, men også om synlighed, netværk, volumen og ikke mindst: stærke forskningsresultater.

“Man ansætter postdocs, ph.d.-studerende, gruppen vokser, publikationerne strømmer ud. Og pludselig ser ens cv ud, som om man er utrolig flittig og produktiv – men det handler i høj grad om, hvor stor en gruppe man har mulighed for at samle omkring sig,” siger han.

Han er dog samtidig opmærksom på det paradoks, at netop det system, der har gavnnet ham selv, også lukker andre ude.

SUCCESRATEN ER FOR LAV

Jeppe Dyre fortæller, at han har brugt sommerferier og måneder på de store fondsansøgninger – hvilket han gerne gør, når det drejer sig om kæmpeansøgninger, og udbyttet er tilsvarende. Men når det kommer til mindre bevillinger, er regnestykket helt skævt:

“Jeg brugte sidste år fire uger på en

ansøgning om at ansætte en postdoc i halvandet år. Den blev afvist. Og den var én af mange hundrede, der ryger direkte i skraldespanden. Det er spild af alles tid – og af skatteborgerens penge.”

Han argumenterer for, at succesraten i forskningsrådene ikke bør være under 30 procent. Med de nuværende rater på 8-12 procent bruger forskerne enorme mængder arbejdstid på forgæves ansøgninger, og det slider på både dem og systemet.

Han foreslår som en mulig løsning at indføre begrænsninger, så man for eksempel kun kan søge hvert andet år. Men det bedste ville være at hæve budget-

tet til Det Frie Forskningsråd markant.

Ifølge Jeppe Dyre er én af nøglerne til succes, at man tør tænke stort og satse. Men også at man forstår, hvordan systemet fungerer – især når det gælder publicering.

“Bedømmerne læser sjældent alle de tekniske detaljer. Men de kan se, om du har publiceret i Nature eller Science. Det betyder noget. Derfor siger jeg til vores folk: Gå efter de prestigefyldte tidsskrifter. Også selv om man får det meste retur i første omgang, ofte fordi editor ikke synes, artiklen er spændende nok.”

Men det vigtigste råd handler hverken om strategi eller synlighed. Det handler om lyst.

“Man skal turde forfølge sine skøre idéer. Hvis man hele tiden tænker på at skræddersy projekter efter bevillingsystemet, så bliver det surt og ikke særlig originalt. Og hvis det ikke er sjovt og spændende at være forsker, giver det ingen mening.” ■

SÅDAN KOM LONE SIMONSENS FORSKNINGSFELT PÅ DAGSORDENEN

Matematisk epidemiologi var længe et nichefelt i Danmark – uden støtte, netværk eller anerkendelse. Forskeren bag PandemiX fortæller, hvordan det lykkedes at skabe et helt nyt felt og få millionbevillingerne i hus.

Da coronaen ramte Danmark i foråret 2020, var Lone Simonsen blandt de få, der allerede havde forsket i pandemiernes dynamik i årtier. Sammen med blandt andre matematiker Viggo Andreasen på Roskilde Universitet (RUC) havde hun i det stille opbygget viden og kompetencer på et område, der ikke fandtes som fagligt felt herhjemme – og som i mange år heller ikke havde modtaget nævneværdig støtte ud over en bevilling i 2018 fra Danmarks Frie Forskningsfond på 2,8 millioner kroner, der var nok til at begynde deres samarbejde.

“Med matematiske modeller har vi længe studeret fænomenet ‘pandemiologi’ på populationsniveau: Hvad sker der, når en ny virus møder en befolkning? Denne tilgang – at bruge matematik til at forstå epidemiske sygdommes udbredelse og kontrol – er meget brugt i lande som USA og Storbritannien, men det var ikke etableret felt i Danmark og faldt mellem naturvidenskabelige kasser. Men så kom pandemien, og pludselig blev det tydeligt, at vores matematiske tilgang kunne bruges til at forstå og styre covid-19-krisens udvikling,” forklarer Lone Simonsen.

Det var Carlsbergfondet, der tog den første store chance. I april 2020 bevilgede fonden 10 millioner kroner til Lone Simonsen til at starte forskningsgruppen PandemiX.

“Uden de penge havde vi ikke kunnet etablere PandemiX-centeret, som er vokset til at inkludere dygtige fysikere og bioinformatikere på Niels Bohr Institutet og Danmarks Tekniske Universitet og klinikere på Nordsjællands Hospital. Og uden denne chance ville jeg nok ikke have fået mangeårig støtte til PandemiX som Center of Excellence fra Danmarks Grundforskningsfond. Og så var vores viden om pandemier nok aldrig kommet i spil,” siger hun.

Bevillingen var et eksempel på det, Lone

Lone Simonsen fik først hul igennem til de store bevillinger, da coronaen ramte Danmark i 2020.

Simonsen efterlyser mere af: modige satsninger på felter, der ikke nødvendigvis er oppe i tiden, og som ligger mellem etablerede fag, men som rummer potentiale.

STØTTER NÆSTE GENERATION

Lone Simonsen kom hjem til Danmark i 2013 efter en lang karriere i USA, men oplevede hurtigt, at det var svært at etablere sig herhjemme uden et dansk netværk. Takket være Lundbeckfonden og ERC Marie Curie-midler lykkedes det hende at hage sig fast som gæsteprofessor på KU, men at få det til at vokse viste sig at være noget op ad bakke uden institutionel støtte. Men med tiden fik hun et professorat på RUC, og coronapandemien medførte midler til et center med dygtige unge forskere, som hun oplever, kan være svære at fastholde.

“Vi sender vores bedste talenter ud i verden med støtte fra for eksempel Carlsberg og Marie Curie-programmerne. Men når de så vil hjem efter et par år og etablere sig i Danmark, er det ikke sikkert, at der er plads til dem. Jeg forstår ikke, at det handler om internationalisering af unge danske talenter, hvis man ikke indtænker en strategi for deres hjemkomst. Man skulle have flere startpakker – med deres løn, et par

ph.d.-studerende og lidt luft – så de kunne få deres egen forskning op at stå,” siger Lone Simonsen.

ADMINISTRATIVE OPGAVER FYLDER

Størstedelen af hendes arbejdsdag går med rapportering, møder, undervisning, koordinering og med at skrive nye ansøgninger. På dårlige dage, siger hun, kan det føles, som om dagen går op i hat og briller, mens det at fordybe sig i sin egen forskning er en drøm og noget til weekender og ferier. Det er langt fra den frihed, hun oplevede som forsker på National Institutes of Health (NIH) i USA.

“Jeg har aldrig været mere produktiv end i mine år på National Institutes of Allergy and Infectious Diseases på NIH. Jeg gik på arbejde hver dag og tænkte: Hvad kunne være spændende i dag? Jeg havde ikke travlt med at søge penge, skrive budgetter eller forholde mig til universitetets processer. Det føltes som at have mulighed for at dyrke forskning i sin reneste form og rig mulighed for samarbejde og at skabe nye programmer med fantastiske kolleger,” siger hun og fortsætter:

“Carlsbergfondet og Grundforskningsfondet er for mig to lys i mørket. Carlsbergfondet turde støtte flere covid-19-projekter tidligt, forskning, som ellers aldrig ville have set dagens lys. To af deres tre satsninger – PandemiX og Hope-projektet – bidrog betydeligt til håndtering af covid-19-krisen. Men nu, efter at krisen er overstået, er det blevet svært igen, og jeg har ikke haft meget held med private fonde. Mit forskningsfelt falder vist mellem to stole hos de private fonde: Vi arbejder med matematiske modeller, men det er ikke matematisk nok. Vi diskvalificeres, fordi vores ansøgninger omtaler sygdomme og patienter, eller fordi vores arbejde med historiske og epidemiske sygdomme og vacciner ikke er klinisk forskning. Men der er håb – der er tegn på, at interdisciplinær forskning får en storhedstid lige straks. Man må væbne sig med tålmodighed.” ■

“JEG FORSTOD PLUDSELIG, AT EN ANSØGNING ER ET STYKKE KOMMUNIKATIONSARBEJDE”

Hvordan får man midler til store forskningsprojekter i humaniora, når man har verdensrekord i afslag? Mette Birkedal Bruun fortæller om sin vej til succes – og hvorfor hun i dag bruger tid på at hjælpe yngre forskere i gang.

Det begyndte med et afslag. Og et til. Og endnu et. Faktisk fik Mette Birkedal Bruun, der er professor i kirkehistorie på Københavns Universitet, afslag fra nærmest alt, hvad der kunne kravle og gå af fonde, før det lykkedes hende at få en ERC Consolidator Grant – en af de mest eftertragtede forskningsbevillinger i Europa. Samtidig blev hun tilbudt en stor bevilling fra Danmarks Frie Forskningsfond, som hun måtte sige nej til, fordi det var det samme projekt. Ironisk nok var det netop det projekt, der efter utallige afvisninger blev hendes gennembrud.

“Det var selvfølgelig fantastisk at få. Og det banede vejen for, at jeg senere fik mit grundforskningscenter. Men det er vigtigt for mig at understrege, at afslagene ikke stopper, bare fordi man først får hul igennem. Jeg har fået masser af afslag både før og efter.”

Hun afviser derfor idéen om, at man “fanger koden” og så regner den ud derfra. Selvom bevillingssystemet rummer en Matthæus-effekt – at den, der har, får mere – er det stadig et fagligt system, hvor det gør en forskel, om man formår at kommunikere sit projekt klart.

Netop erkendelsen af, at ansøgnings-skrivning er et kommunikativt arbejde, blev et vendepunkt for hende.

“Det lyder måske banalt, men jeg havde ikke forstået, at en forskningsansøgning er et stykke formidling. Vi bliver så optagede af det faglige indhold, at vi glemmer, at nogen skal læse det og forstå det – både budgettet, visionen, og hvordan vi konkret forestiller os, at et projekt skal udfolde sig. Jeg havde brug for at kunne se for mig, hvad der ville ske, når vi mødtes mandag

Mette Birkedal Bruun er som professor i kirkehistorie inden for en forskningsfelt, hvor det er svært at finde ekstern støtte, men alligevel har hun fået store millionbevillinger.

morgen. Hvad gør vi? Hvem gør hvad? Og det skulle jeg kunne formidle i min ansøgning.”

Særligt i humaniora, hvor traditionen for samarbejde og teamforskning er mindre udviklet, kræver det en ekstra indsats at beskrive, hvordan man som forskningsleder vil opbygge og drive et hold. Det var netop den vision, der blev afgørende i hendes ERC-ansøgning – og som i dag er central i hendes ledelse af Center for Privacy Studies, et grundforskningscenter støttet af Danmarks Grundforskningsfond med 83 millioner kroner fra 2017 til 2027.

Men hun lægger ikke skjul på, at det nu er andres tur.

“Jeg søger ikke store midler for tiden. Jeg har været meget heldig i systemet, og jeg synes ikke nødvendigvis, at det næste store forskningsprojekt i humaniora skal gå til mig. Nu bruger jeg i stedet min tid på at støtte mine yngre forskere og vejlede dem i deres ansøgninger.”

Bevillinger fylder stadig meget – men nu indirekte. For hun ser, hvordan systemet presser især de unge og midlertidigt ansatte, der oplever, at deres fremtid afhænger af, om de kan skaffe penge. Mange kommer fra udlandet, investerer alt i et ophold i Danmark, men står uden udsigt til fastansættelse efter en postdoc.

“En af mine unge forskere fik en stor millionbevilling – og blev mødt med: ‘Hvis du får én til, kan vi måske tale om en fastansættelse.’ Det slog hende næsten ud, at der fokuseres så ensidigt på penge frem for videnskab. Det er voldsomt – især for dem, der kommer udefra og satser alt for at komme til Danmark,” siger hun.

FOKUS PÅ KOLLEKTIVET

Hun oplever samtidig, at konkurrencen om bevillinger er blevet hårdere og mere individualiseret. Det handler ikke kun om, hvad du vil forske i, men også hvordan du fremstår. Pressen og systemet fremelsker soloforskere, der ligner én, der klarer det hele selv. Det er, mener hun, et farligt ideal.

“Ingen forsker er selvberørende. Og vi burde som system have langt større fokus på hold, samarbejde og forskningsledelse. Hvad er din vision for dit team? Hvordan vil du understøtte dine unge forskere? Hvordan sikrer du, at flere vokser og ikke kun én får laurbærrene? Det er spørgsmål, vi bør stille i langt højere grad.”

I dag ser hun heldigvis tegn på, at nogle bevillingsgivere er begyndt at tænke i nye baner. Priser til hele forskningsmiljøer og programmer, der anerkender kollektiv indsats, er en start. Men hun efterlyser en bredere bevægelse væk fra “vindertænkningen” og hen mod et akademia, hvor høj faglighed og fælles ambitioner er i centrum – ikke alene sejre. ■

SOCIALDEMOKRATIET VIL HAVE EN NY NATIONAL FORSKNINGSSTRATEGI

Læs også lederen på side 3

Socialdemokratiets
forskningsordfører,
TRINE BRAMSEN,
mener, at forsknings-
politikken i Danmark
er kørt ud på et sidespor.
Hun vil nu have den
tilbage som et centralt
politisk tema og have
udformet en ny national
forskningsstrategi med
Finland som forbillede.

Danmark har brug for en ny og mere ambitiøs forskningsstrategi. Det mener Socialdemokratiets forskningsordfører, Trine Bramsen, der advarer om, at forskningsområdet er blevet glemt både politisk og i den offentlige debat.

“Forskning er ikke længere et tema, vi diskuterer politisk. Det er reduceret til en forhandling én gang om året, når vi deler forskningsreserven ud,” siger Trine Bramsen.

Hun efterlyser en bredere politisk diskussion af forskningsområdets betydning og prioriteringer – en diskussion, hun mener har været fraværende i mange år.

Trine Bramsen var medlem af forskningsudvalget fra 2011 til 2019, og først i september 2024 vendte hun tilbage til forskningsområdet, da hun blev valgt til socialdemokratisk uddannelses- og forskningsordfører efter en afstikker som blandt andet forsvars- og transportminister.

Hun oplevede, at forskningen i mellemtiden var blevet kørt ud på et sidespor – såvel på Christiansborg som i offentligheden:

“Det er min oplevelse, at der er sket et skifte. Jeg ser det som min vigtigste opgave som relativt ny ordfører at få forskning tilbage på den politiske agenda. Jeg mener faktisk, at det største problem, vi overhovedet har, når vi taler om forskningspolitik, er, at det er blevet noget, der er meget lidt offentlig interesse for og politisk fokus på,” siger hun.

Trine Bramsen tilføjer, at man selvfølgelig godt kan bruge lang tid på at diskutere, om udviklingen er politikernes, medierne eller forskningsverdens skyld.

“Jeg synes i hvert fald ikke, man kan sige, at det alene er Socialdemokratiets skyld, men det er måske i virkeligheden uinteressant. Det interessante er, hvordan vi sammen får løftet forskningen tilbage til at blive et egentligt politisk diskussionsfelt,” siger hun.

MILLIARDAFTELE FIK INGEN OPMÆRKSOMHED

Den manglende interesse for forskningen kom senest til udtryk i november sidste år, hvor et bredt politisk flertal fordelte 5,5 milliarder kroner – herunder en halv milliard ekstra som basismidler til forskningen.

Trine Bramsen mener, at det er paradoksalt, at så store milliardinvesteringer stort set ingen omtale fik – andet end en lille notits, man skulle lede længe efter på en side langt inde i aviserne.

Hun tilføjer, at politiske modstandere gerne vil tillægge Socialdemokratiet det motiv, at partiet ikke er interesseret i hverken forskning eller videregående uddannelser. Måske fordi man i partiet har omtalt akademikere som de kolde hænder i forbindelse med diskussionen om manglen på arbejdskraft inden for velfærdsfagene – men den køber hun ikke.

“Jeg vil godt slå fast med syvtommersøm, at det ikke forholder sig sådan. Jeg synes i bedste fald, at det er en misforståelse i offentligheden, men det bliver min opgave at modbevise det. Vi er meget opmærksomme på i Socialdemokratiet, at rigtig mange arbejdspladser er afhængige af forskning og gode videregående uddannelser. Danmarks økonomi hviler på det, og derfor har vi også hvert eneste år gennem vores tid i regeringen tilført flere penge til området,” siger Trine Bramsen.

VIL IKKE TALE OM PROCENTER

Hun siger, at de i Socialdemokratiet er villige til at diskutere, om der skal sættes flere midler af til forskning, men hun vil ikke lægge sig fast på, hvor stor en procentdel af bruttonatio-

nalproduktet (BNP) der skal bruges til formålet.

Danmark har tilsluttet sig den fælles EU-målsætning, Barcelona-målsætningen, der fastsætter, at medlemslandene samlet set skal udføre forskning og udvikling for tre procent af BNP – heraf en tredjedel i den offentlige sektor. Målsætningen er også skrevet ind i regeringsgrundlaget, men kritikken har lydt, at man medtager revl og krat, der kan kaldes forskning, i kommunerne og regionerne for at leve op til målsætningen.

Forskningsmidler, som forskerne henter hjem fra EU, bliver også talt med, hvilket har den uheldige konsekvens, at universiteterne ikke har en tilskyndelse til at søge om flere midler i EU-systemet, da det i sidste ende bliver modregnet i finanslovsbevillingen.

VIL GØRE SOM I FINLAND

I stedet for at diskutere, hvem der vil dele flest procenter ud, vil Trine Bramsen tage initiativ til at starte en proces, der gerne skal munde ud i formuleringen af en ny national forskningsstrategi.

“Hvis diskussionen alene handler om, hvem der kan love flest penge, bliver det tom overbudspolitik uden en klar retning og klare mål, og det tror jeg ikke gavner nogen. Vi har brug for en grundlæggende politisk diskussion af, hvad forskningen skal bidrage til, og hvor vi vil hen som samfund,” siger hun.

Hun tilføjer, at hendes initiativ skal være en åben invitation til både forskningsmiljøerne og andre partier om at deltage i debatten, da en ny politik skal blive til i samspil mellem politikere og dem, det hele handler om.

Hun mener, at Finland i den forbindelse kan tjene som forbillede. Finnerne satte sig sammen og definerede en fælles retning for forskningen, før man besluttede sig for målsætninger og investeringer: “Det er den rette rækkefølge at gøre det i.”

Ifølge Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd (DFIR), der har været på studietur til Finland, har det finske parlament vedtaget en køreplan for den finske forsknings- og innovationspolitik, der skal sikre, at landet øger de samlede offentlige og private investeringer til fire procent af BNP i 2030. Både staten og erhvervslivet skal altså bidrage, og derfor har den finske regering også indgået en aftale med 56 forskningsintensive virksomheder om, at de skal øge deres forskningsinvesteringer. Satsningen sker, efter at landet har været i en økonomisk krise med et stagnerende BNP, efter at mobilgiganten Nokia mistede sin status som verdensførende i slutningen af 00'erne.

FORDELING MELLEM UNIVERSITETER SKAL ÆNDRES

Trine Bramsen vil i forbindelse med diskussionen om en ny forskningsstrategi også diskutere, hvordan basismidlerne skal fordeles mellem de otte universiteter i fremtiden.

Hun siger, at den nuværende fordeling er historisk betinget

“FORSKNING ER IKKE LÆNGERE ET TEMA, VI DISKUTERER POLITISK. DET ER REDUCERET TIL EN FORHANDLING ÉN GANG OM ÅRET”

af, at de nyeste universiteter, der blev etableret efter 60'erne, ikke oprindeligt var tiltænkt at skulle forske. De 'gamle' universiteter har derfor fået flest basismidler, og den skævhed vil hun gøre op med.

Så sagt direkte: Skal de nye universiteter have en større del af kagen?

“Ja, vi har i hvert fald allerede ændret på fordelingsprofilen i forbindelse med nye basismidler, vi fordelte med forskningsreserven. Jeg synes, det sender et vigtigt signal til de nye universiteter om, at vi fra politisk side anerkender, at vi har mange dygtige forskere på de forskellige universiteter i Danmark.”

VILLIG TIL AT SE PÅ UNIVERSITETSLØVEN

Trine Bramsen er også villig til at diskutere, om der er dele af universitetsreformen fra 2003, der trænger til en justering.

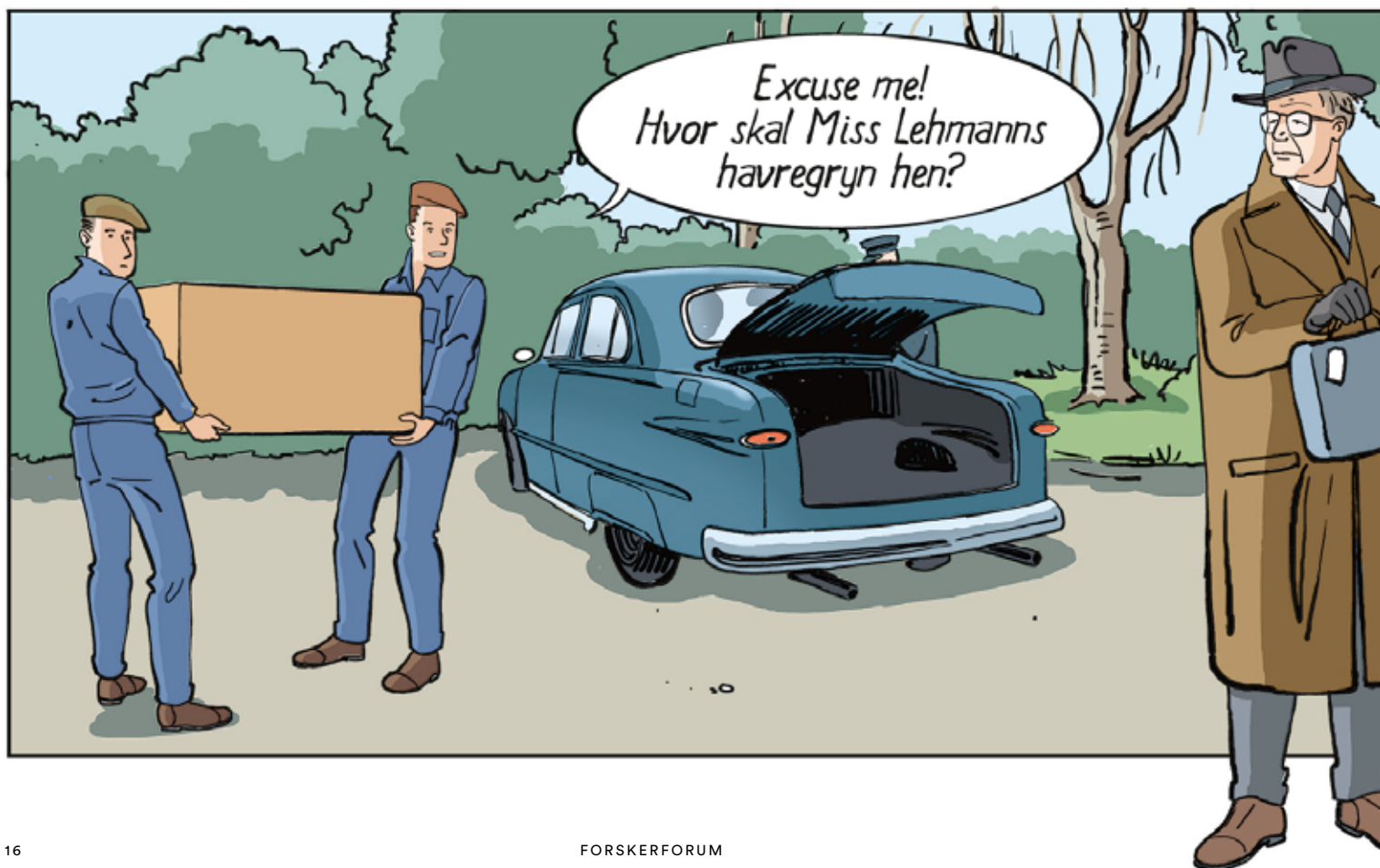
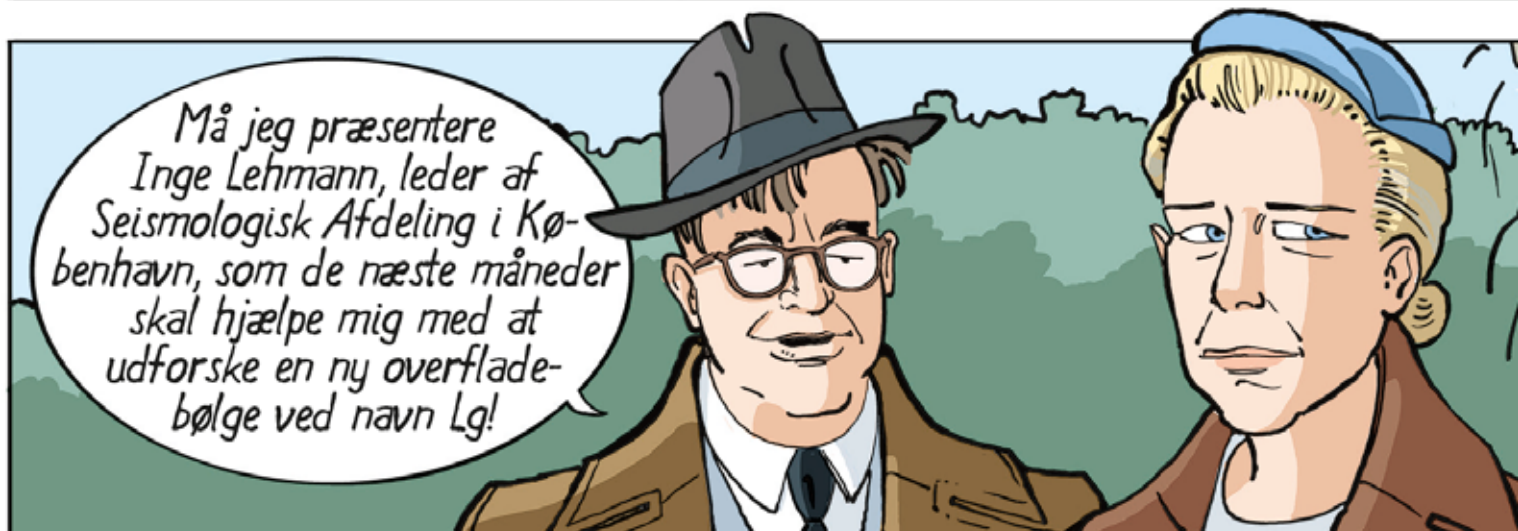
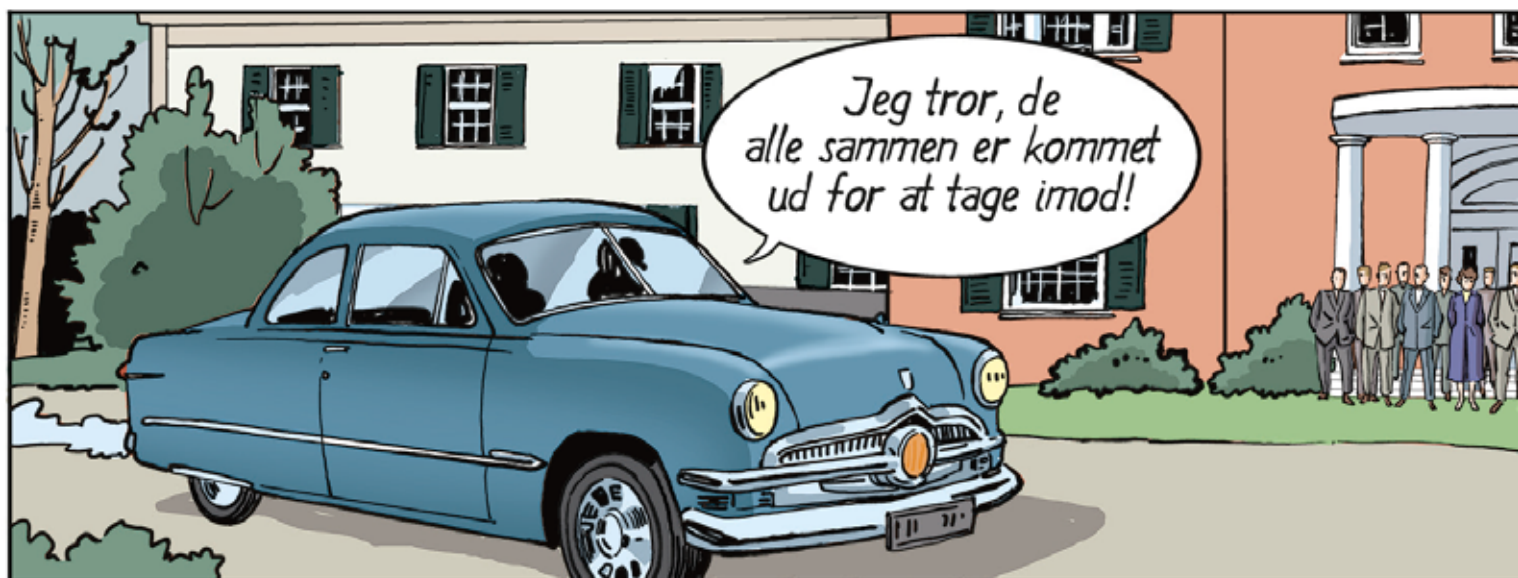
Hun mener dog, at reformen grundlæggende har opfyldt sit formål, så kritikerne skal nok ikke forvente et opgør med det eksterne flertal i universitetsbestyrelserne eller en genindførelse af universitetsdemokratiet fra før 2003.

“Når en reform har virket i mere end tyve år, giver det god mening at kigge på, hvad fordelene og ulemperne er ved den, og om der er nogle steder, vi kan skrue på nogle knapper. Men jeg vil ikke komme med en drejebog for, hvad der skal ske. Det vigtige for mig er, som dengang vi indførte reformen, at sikre, at universiteterne ikke er nogle øde øer, men er en del af og understøtter det samfund, vi bor, lever og arbejder i. Loven skal sikre, at vores universiteter er effektivt drevet og leverer god forskning og undervisning, men jeg er åben for at kigge på, om der skal foretages nogle justeringer,” siger Trine Bramsen.

Hun understreger, at Socialdemokratiet bakker helhjertet op om armslængdeprincippet, så universiteterne har ingen grund til at frygte, at partiet vil stille forslag om mere politisk kontrol med forskningen, når der skal udarbejdes en ny forskningsstrategi.

Trine Bramsen forbeholder sig dog ret til at diskutere konkrete forskningsresultater, når de bliver en del af den politiske debat.

“Vi er rigtig glade for den forskning, der bliver bedrevet, men det sker i stadig større omfang, at forskningsprojekter bliver brugt til at rejse offentlige diskussioner, og så skal det være sådan i et demokratisk samfund, at der skal være rum til at sige, at man er uenig, uden at det opfattes som en kritik af forskningen generelt. Det er en hårfin balance, og det må aldrig blive sådan, at politikerne styrer forskningen,” siger hun. ■

VIDENSKAB I TEGNESERIER ER ET HIT

Af LASSE
HØJSGAARD
lah@dm.dk

Illustration
SUSSI BECH/
EUDOR

At tjene penge på tegneserier – altså sådan at det ligner en reel timeløn – er ikke noget, forlagsejer Frank Madsen er vant til. Men nu har han fundet en niche, hvor salget er så godt, at det nærmest er en god forretning: videnskabs-tegneserier.

“For første gang har vi oplevet, at der faktisk er en fortjeneste, der dækker den arbejdsindsats, der har været på tegneserien.”

Sådan fortæller Frank Madsen om tegneserien ‘Ørsted’, som hans forlag Eudor udgav i 2020. Den er tegnet og skrevet af tegnerne Sussi Bech og Ingo Milton samt Jens Olaf Pepke Pedersen, seniorforsker på Institut for Rumforskning og Rumteknologi (Space) på Danmarks Tekniske Universitet (DTU).

“Det var Jens Olaf, der foreslog, at vi skulle lave noget i anledning af 200-års jubilæet for Ørsted. Og det endte med at blive den mest solgte danske tegneserie det år. De første fire måneder trykte vi et nyt oplag hver måned.”

Og sådan en succes skal naturligvis gentages. Eudor har siden udgivet en hel lille stak af tegneserier med videnskabs-historier: Sussi Bech og Jens Olaf Pepke Pedersen skabte ‘Københavnsmysteriet’, Niels Roland tegnede og skrev sidste år en tegneserie om Niels Bohr, og så har han også tegnet og skrevet ‘Runernes verden’ med runologen Lisbeth Imer fra Nationalmuseet samt børnetegneserien ‘Rolands univers’ med Anja C. Andersen.

“Vi har fundet ud af, at tegneserierne understøtter hinanden. Når folk kommer ind på hjemmesiden for at købe for eksempel tegneserien om Ørsted og ser, at der er flere af samme slags, så ender de ofte med at bestille fire-fem tegne-

serier i stedet for en,” siger Frank Madsen.

Køberne er voksne – mellem 30 og 70 år. Men som han siger: En del køber dem nok til deres børn eller børnebørn. Dertil kommer også et pænt salg til skoler og gymnasier.

“Vi har et godt salg i Nordsjælland, og jeg har en teori om, at det er de mange ingeniører, der er blevet hængende i området, siden de gik på DTU. Men vi kan også se, at kønsfordelingen blandt køberne er meget lige, og det er egentlig usædvanligt for den type tegneserie.”

Og nu er der så et nyt skud på Eudors stamme af videnskabs-tegneserier. 10. maj udkommer en tegneserie om seismologen Inge Lehmann. Igen er det Sussi Bech, der har tegnet og skrevet, og så er lærebogsforfatteren Helle Houkjær en del af samarbejdet.

Som det gælder for både Bohr og Ørsted er historien om Inge Lehmann mættet med stof. Både videnskabeligt og som historie om ligestilling og kampen for anerkendelse mod alle odds.

“Når man læser den, bliver man faktisk lidt indigneret over, hvordan det var at være kvindelig forsker i begyndelsen af 1900-tallet. Hun havde job på Geodætisk Institut, men hun fik at vide, at skulle hun forske, måtte det være i hendes fritid. Så hun

sidder i sit sommerhus i Holte og skriver artiklen, hvor hun foreslår, at der findes en fast kerne i Jorden,” siger Frank Madsen.

Ud over tegneserien om Inge Lehmann har Eudor ingen videnskabs-tegneserier i produktion, men der er “masser af ideer”. ■

‘Inge Lehmann – Jordens inderste kerne’ af Sussi Bech og Helle Houkjær udkommer 10. maj.

**‘Forsknings-billeder’ er
Forskerforums
faste illustra-
tive indslag
med fokus på
de visuelt æste-
tiske sider af
forskningen.**

KANDIDATREFORMEN LUKKER STRIBEVIS AF UDDANNELSER

Mange uddannelser må lade livet, når universiteterne til sommer begynder at implementere kandidatreformens krav om færre studerende.

Af LASSE HØJSGAARD
lah@dm.dk

Til sommer skal den spændetrøje, universiteterne har fået udleveret som en del af kandidatreformen, trækkes på. Alle skal reducere bacheloroptaget – værst på Roskilde Universitet (RUC) med 14,1 procent, mildest på Danmarks Tekniske Universitet (DTU) med 6,5 procent.

Men der er stor forskel på, hvilke konsekvenser dimensioneringerne får fra universitet til universitet. Nogle steder skæres der dybt i form af uddannelseslukninger, og andre steder høstes der over en bred kam.

Det viser en foreløbig oversigt, Forskerforum har skaffet sig gennem aktindsigter omkring forventede uddannelseslukninger.

RUC er det universitet, der relativt set må holde hårdest for med beskæringen af studiepladser, og det kommer også til at gå hårdt ud over antallet af uddannelser. Otte kandidatuddannelser – omkring en fjerdedel – bliver lukket helt, mens to nye åbnes. Hertil kommer så omlægning til etårige og erhvervskandidatuddannelser.

På Det Humanistiske Fakultet (Arts) på Aarhus Universitet (AU) bliver 26 uddannelser lukket, lagt sammen eller gentænkt i nye konstellationer. I alt 10 bacheloruddannelser og 16 kandidatuddannelser bliver berørt. Hertil kommer yderligere en række uddannelser, der fortsætter, men under fælles rammestudieordninger.

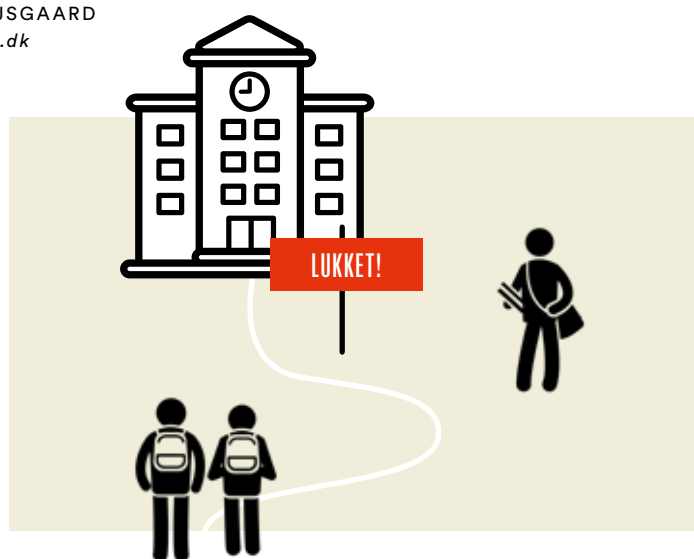
På Copenhagen Business School (CBS) nøjes man med at lukke tre bacheloruddannelser – HA i henholdsvis sprog og kultur, asiatisk sprog og kultur samt europæisk business. Dermed overlever HA-uddannelserne i projektledelse og virksomhedskommunikation, der oprindeligt var indstillet til lukning.

Aalborg Universitet (AAU) står med det næsthøjeste dimensioneringskrav på 12,1 procent. Den officielle melding fra AAU er, at der ikke er taget endelig beslutning om lukninger. Men ifølge Forskerforums oplysninger er der på Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet (SUND) planer om at indstille tre kandidatuddannelser, herunder idræt og folkesundhedsvidenskab, og på Det Tekniske Fakultet for IT og Design (TECH) syv kandidat- og tre bacheloruddannelser, herunder teknoantropologi.

Også på Syddansk Universitet står det endnu uklart, om der bliver tale om uddannelseslukninger. DTU og Københavns Universitet (KU) kommer ikke til at nedlægge uddannelser, lyder det officielle svar. Og endelig har IT-Universitetet ikke villet give aktindsigt i eventuelle uddannelseslukninger.

Det er således meget forskelligt, hvordan universiteterne ender med at håndtere de dimensioneringskrav, alle bliver pålagt i et eller andet omfang. Men det er også meget forskellige forudsætninger, de har. Det peger KU's prorektor, Kristian Lautau, på.

På KU er man relativt hårdt ramt af et dimensioneringskrav på 11,7 procent. Alligevel kommer man ikke til at lukke nogen uddannelser.

“Det har været vigtigt for Københavns Universitet at bevare en uddannelsesbredde, og det bliver jo tiltagende vigtigt, når vi kigger på det uddannelseslandskab, der tegner sig nationalt,” siger Kristian Lautau.

Derfor ser man eksempelvis, at et bachelorfag som moderne indien- og sydasienstudier, der i 2024 havde et optag på seks studerende, bevares, men dimensioneres til et optag på fem. Til sammenligning vil man på AU sammenlægge uddannelser, der hver især har langt større optagstal.

LUKSUS PÅ KU

“Spørgsmålet, vi stiller os selv, er, om Danmark har brug for et forskningsmiljø, der kan dække Asien eller Mellemøstens sprog og kultur? Og når svaret til det er ja, så vil vi selvfølgelig gerne sikre fødekæder til dansk erhvervsliv og til universitetet inden for de fagligheder. Derfor giver det mening at fastholde de her uddannelser. Vi ved, at det er utrolig svært, hvis man skal bygge et forskningsmiljø og et uddannelsesmiljø forfra. Og jeg mener, universitetets forpligtelse er at sikre en meget bred viden, så vi kan være rustet – ikke til noget bestemt, men til hvad som helst,” siger han.

Men han indrømmer også, at videreførelsen af så små uddannelsesfag er en luksus, som ikke alle universiteter har.

“Det er jo sådan på KU, at vores uddannelser kun udgør en mindre del af den samlede universitetsøkonomi. På nogle universiteter kan selv små udsving i deres uddannelsesøkonomi være meget afgørende. Men på KU er det i høj grad forskningsmidlerne, der driver økonomien. Derfor kan vi tillade os at tage den her privilegerede position. Men af samme grund ser jeg det også som vores ansvar, at vi gør det,” siger Kristian Lautau.

”SVÆR SAG”

Et sted, hvor indtægten fra uddannelserne til sammenligning fylder langt mere i regnskabet, er RUC. Og med et krav om at skære 14,1 procent af optaget er der ingen vej uden om at lukke uddannelser. Det betyder, at otte kandidatuddannelser forsvinder fra paletten, mens to nye opstår.

Et af de lukkede fag er det traditionsrige danskstudie, hvilket har vakt en del opsigt. RUC-rektor Hanne Leth Andersen fortæller, at redningsplanen for dansk havde været en sammenlægning med fagene historie og filosofi, som også var i farezonen på grund af lave optag.

”Det var en svær sag. Det er nogle gode, stærke fagmiljøer, alle tre steder, men også meget små fag. Vi kunne se på høringssvarene, at det ikke vil fungere med en bred, humanistisk kandidatuddannelse. Det ville give en uklar profil. Og så faldt danskuddannelsen på, at fagprofilen typisk retter sig mod undervisning, og vi uddanner ikke længere tofags gymnasielærere på RUC.”

Valget af uddannelser, der må lade livet, er sket på baggrund af faktorer som antallet af studerende, frafald og beskæftigelse. Planen har været i høring siden november og blev altså justeret, så det endelige antal lukkede uddannelser endte på otte i stedet for tolv.

Til gengæld forventer Hanne Leth Andersen ikke, at der vil blive behov for at afskedige personale. Hvis alt går efter planen, vil RUC nemlig kunne hente de tabte indtægter hjem på andre måder.

”Vi regner med, at de etårige kandidatuddannelser kommer med et betydeligt højere taxameter. Så satser vi på at øge indtægter fra efter- og videreuddannelse, som vi tror, vores uddannelsesmodel egner sig ret godt til. Endelig er vi blevet meget bedre til at hente eksterne forskningsmidler hjem, og nu vil vores forskere jo i sagens natur skulle bruge mindre tid på undervisning. Så det bør også betyde, at der hentes flere midler hjem,” siger Hanne Leth Andersen.

Hun tilføjer, at forskere, der på grund af lukningerne vil få undervisningsopgaver på andre uddannelser, kan regne med at få god støtte til overgangsprocessen.

LUKKER UDDANNELSER – BEVARER FAGMILJØER

Også AU melder om en række uddannelseslukninger – alle på Arts-fakultetet. Men dekan Maja Horst mener,

Smart dimensionering

Kan man skære, uden at der kommer blod? Nej, men man kan komme ganske tæt på. På Københavns Universitet (KU) har man valgt ikke at nedlægge uddannelser, men til gengæld dimensionere over en bred kam. Men kigger man nærmere på tallene, er der ret stor forskel på dimensioneringsgraden.

”Hvis det her skal have mindst effekt på produktionen af bachelorer og samfundsøkonomien, må vi se på de uddannelser med højest frafald og størst ledighed. Så det har ligesom været den pris, vi har lagt ned over det,” siger Andreas de Neergaard, prodekan for uddannelse på Det Natur- og Biovidenskabelige Fakultet på KU.

Frafaldsfaktoren har gjort, at uddannelserne medicinskemi og datalogi-økonomi er blevet meget beskåret.

”I vores analyser kan vi se, at der på de to uddannelser er markant højere frafaldsrisiko for dem med de laveste adgangskvotienter. Og når vi kan se, at der for den sidste optagne er 60 procent risiko for frafald, så betyder en reduktion på 10 pladser i princippet kun en reduktion på fire dimittender,” fortæller han.

En anden faktor, som har spillet ind på KU's dimensionering, er forsøget på at forudsige fremtidens arbejds efterspørgsel. Det gør sig eksempelvis gældende i forhold til jurastudiet, hvor bacheloroptaget bliver beskåret fra 811 til 717 – til trods for at der i øjeblikket er stor efterspørgsel efter jurister.

”De senere år er juraoptaget øget meget, og nu bringer vi det egentlig bare ned på mere normalt niveau. Men vi har også en ide om, at kunstig intelligens og brugen af legal tech kommer til at have en indflydelse på efterspørgslen efter nyuddannede jurister. Vi kan se, at man i højere og højere grad kan benytte sig af teknologier, som lige nu løftes af førsteårsfuldmægtige og nyuddannede jurister. Derfor kan man godt forestille sig, at efterspørgslen dæmpes en smule,” siger KU's prodekan, Kristian Laut.

at man har fundet løsninger, så de berørte fagligheder kan bevares.

Eksempelvis samles bacheloruddannelserne i spansk, tysk og fransk som tre fag. I dag findes de som både klassiske sprogstudier og virksomhedskommunikationsfag. Områdestudierne vedrørende Rusland, Japan og Kina og arabisk fortsætter, men under en ny ramme studieordning med fælles elementer. Også flere kandidatuddannelser samles, for eksempel fire didaktikuddannelser på Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse, der nu samles i uddannelsen fagdidaktik.

”Vi har lagt en plan, så vi kan bibeholde alle vidensområder. Men selvfølgelig ikke sådan, at de alle sammen kan have deres egen individuelle uddannelse, som det har været før i tiden. Det landskab var blevet ubæredygtigt på mange måder. Det handler om økonomi, men også studiemiljø. Det er simpelthen svært at skabe høj kvalitet, når der er alt for mange uddannelser med alt for få studerende,” siger Maja Horst og tilføjer, at det ikke blot handler om dimensionering, men også lav søgning, eksempelvis på sproguddannelserne.

”Vi kommer ikke til at beholde brasiliansk og indien- og sydasienstudier. Altså, vi har haft mellem nul og tre studerende, der er kommet ind de sidste par år. Det kan vi jo ikke lave en uddannelse på.”

Den nye uddannelsessammensætning på AU Arts er resultatet af en høringsproces, der har stået på helt siden september 2024. Men det har været sliddet værd, siger Maja Horst. For den endelige plan er væsentligt bedre end den, ledelsen spillede ud med.

”Det var ikke, fordi jeg syntes, det var en super god plan at skulle lukke en masse fag. Jeg kunne bare ikke rigtig se, hvordan vi skulle løse det. Men så er man ude i fagmiljøerne kommet med nogle forslag til løsninger, som jeg synes er gode, og som jeg tror på, vi kan lykkes med.”

Heller ikke på AU Arts ser det ud til, at kandidatreformen vil medføre afskedigelser.

”Planen er udarbejdet sådan, at alle de vidensområder, vi har, får et sted at bo, og vi skal ikke skære områder væk. Nu må vi jo lige se, hvordan det går, og at vi ikke bliver beskåret yderligere. Men som det ser ud lige nu, kan vi godt håndtere det med naturlig afgang,” siger Maja Horst. ■

Læs artiklen og se, hvilke uddannelser der lukker eller bliver omlagt til nye uddannelser, på vores hjemmeside.

OPRUSTNING KAN GIVE GULDREGN OVER DANSK FORSKNING

Af LASSE HØJSGAARD
lah@dm.dk

Der er et stort, uudnyttet potentiale for dansk forskning i forsvarsteknologi, og feltet er langt bredere, end mange tror. Desværre har både universiteter og politikere haltet med at bringe danske forskere i spil på området.

Verden tynges af ufred i disse år, men måske kan den triste udvikling have en positiv sideeffekt i form af en vækst i dansk forskning.

I hvert fald peger mange pile på, at forskning i forsvar og sikkerhed bliver langt mere udbredt på danske universiteter end før.

De pile kan lidt forsimplet koges ned til tre P'er: penge, potentiale og popularitet.

Det med pengene er blevet alment kendt. I de seneste måneder er der afsat enorme beløb i Europa til forsvarsudgifter. En EU-mobilisering af 6.000 milliarder kroner. 200 milliarder afsat i Danmark. 300 milliarder i Sverige og så videre. Broderparten skal bruges på at "fylde hylderne" med droner og granater. Men Danmark har skrevet under på en EU-målsætning om at bruge to procent af forsvarsudgifterne på forskning og udvikling. I dag bruger vi kun omkring 0,5 procent, og der skal ikke meget hovedregning til at konstatere, at selv få procent her kan blive til kæmpe beløb.

STOR SATSNING PÅ BIOTECH

Potentialet for Danmark er stort. Det mener i hvert fald Lars Bo Larsen, direktør for Nationalt Forsvarsteknologisk Center (NFC), som ligger på Aalborg Universitet (AAU). For ganske vist har vi i dag ikke en stor forsvarsteknologisk sektor, og vores hjemtag af bevillinger fra eksempelvis Den Europæiske Forsvarsfond er relativt små. Men til gengæld er vi forskningsmæssigt med helt i front på mange af de områder, hvor der bliver stor efterspørgsel.

"Der, hvor dansk forskning har den største styrkeposition, er på nogle kritiske teknologier, hvor vi i forvejen har stærke civile forskningsmiljøer. Det er kvanteteknologi, det er biotech, det er sundhed, og det er materialer. Typisk områder, som har nydt godt af støtte fra store civile fonde i en årrække, men hvor den forskningsexcellence, som er etableret, også er relevant over for forsvaret. Og det er også her, udlandet har udvist den største interesse for Danmark," siger Lars Bo Larsen.

Intuitivt vil mange tænke på våben og ammunition, når talen falder på forsvarsforskning. Men forsvarsrelevansen er langt bredere end som så. For eksempel har bioteknologi ifølge Lars Bo Larsen et enormt stort fokusområde. Det er her, Pentagon lægger den største portion af sine forskningsmidler med et beløb på omkring 60 milliarder dollars om året.

"Det er også noget, kineserne bruger rigtig mange penge på, så Pentagons satsning skyldes til dels, at man er skræmt over, hvor meget kineserne bruger," fortæller han.

PENTAGON-FLIRT MED DANSKE FORSKERE

Overordnet kan den militære interesse i biotech opdeles i tre områder, som strækker sig fra meget konkret til meget abstrakt.

"Dels er der den nære sundhed, som handler om at få behandlet soldater på kamppladsen. Så er der 'human enhancement' – samspejlet mellem mennesker og maskiner. Og så er der det store spørgsmål, som handler om biosolutions. Hvis vi forestiller os en fremtid, som er meget mindre fossil, og hvor vores fødevarer har en anden karakter, hvad er det så egentlig for en verden, vi kan være på vej ind i? Den helt brede fremtidsdagsorden," siger Lars Bo Larsen.

Han nævner, at Pentagon har udtrykt interesse for samarbejde med danske forskere på biotech-området, og at den interesse i øvrigt er vedholdende efter Trumps tiltrædelse.

Ifølge en rapport, NFC udarbejdede sidste år, sidder Danmarks Tekniske Uni-

"DET ER ULOGISK, AT MAN IKKE HAR EN STRATEGI FOR, HVORDAN VI FÅR DANSKE AKTØRER MED INDOVER, ISÆR FORSKNINGEN"

Lars Bo Larsen,
direktør for Nationalt Forsvarsteknologisk Center

versitet (DTU) og AAU på langt den største andel af forsvarsforskning med henholdsvis 46 og 28 procent. Men biotech-eksemplet fortæller noget om, at de fleste danske universiteter kan byde ind på forsvarsrelateret forskning.

Lars Bo Larsen og NFC arbejder i øjeblikket på at skabe en samlet platform for den danske biotech-forskning med henblik på at kunne byde sig til som partner på forskningsrelaterede projekter.

"Det er meget relevant lige nu, fordi NATO lægger meget vægt på det her og til sommer kommer til at udarbejde en biotech-strategi, ligesom man for to år siden udarbejdede en for kvanteteknologi," siger han.

Nationalt Forsvarsteknologisk Center

NFC blev etableret i 2023 på initiativ fra DTU og AAU. Centeret, som har kontor på AAU, er et formaliseret partnerskab mellem alle landets universiteter og GTS-institutter (Godkendt Teknologisk Service) med det formål at stille deres viden og kompetencer til rådighed for at udvikle det danske forsvar og koordinere projekter med forsvar og forsvarsindustrien. Centeret fik i finansloven for 2025 afsat 40 millioner fra forskningsreserven.

UKRAINE HAR ÆNDRET SYNET

Det sidste "P" – populariteten – er om ikke i top, så kraftigt stigende. Som Henning Heiselberg, centerleder på Security DTU, for nogen tid siden skrev i et debatindlæg om forsvarsforskning: "Når man på første date svarede på, hvad vi lavede, udvandrede to tredjedele af pigerne. Nu er det kun en tredjedel."

Ukraine-krisen og den sikkerhedspolitiske situation har i høj grad rykket ved de forbehold, mange forskere har haft ved at skulle beskæftige sig med forsvarsrelateret forskning.

"Forbeholdene fyldte noget i starten, men nu, efter to år på NFC, støder jeg næsten aldrig på det mere. Jeg vil vurdere, at de etiske forbehold fylder lidt mere på de store gamle universiteter, men de har begge to stemplet klart ind i

forhold til den politiske dagsorden,” siger Lars Bo Larsen.

Men selv om det virker oplagt med “forsvarsvækst” i dansk forskning, er det ikke noget, der sker af sig selv. Trods EU-målsætninger og politiske tilkendegivelser er det ikke afgjort, hvor meget af forsvarsforligsaftalen på 200 milliarder frem til 2033 der skal gå til forskning. Og i forhold til EU-midler har dansk forskning ikke været skarp. Hjemtaget fra Den Europæiske Forsvarsfond (EDF), en pulje på små otte milliarder euro, er under en procent – langt lavere end hjemtaget fra Horizon-programmet.

SAVNER POLITISK STRATEGI

En af de relativt få danske forskere, der har fået bevillinger fra EDF, er Thomas Bjarnsholt, professor ved Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet (Sund) på Københavns Universitet. Han ærgrer sig over, at Danmark generelt ikke har haft mere opmærksomhed på de midler.

“Danmark er et af de lande i Europa, der får færrest EDF-midler. Til sammenligning har Norge kæmpe succes med at få midler hjem, og jeg lærte først om EDF, da jeg indledte samarbejde med en norsk virksomhed. Jeg tror, vi kunne få meget mere, hvis vi havde politisk fokus og var bedre til at udarbejde en strategi og indsatspunkter. For nylig talte jeg netop med vores dekan på Sund om, at vi skal være mere opmærksomme på det her,” siger Thomas Bjarnsholt, der tror, at forsvarsforbeholdet over for EU, der nu er fjernet, har haft en betydning for det manglende fokus.

Også Lars Bo Larsen efterlyser, at man fra politisk side begynder at tænke forskningen ind i den massive forsvarsinvestering, man står over for.

“Det er fornuftigt, at man vil købe internationale produkter, som kan samarbejde med andre. Men det er ulogisk, at man ikke har en strategi for, hvordan vi får danske aktører med indover, især forskningen, når vi har en stærk forskningssektor,” siger han.

Ifølge en opgørelse, NFC udarbejdede sidste år, er den største finansieringskilde til dansk forsvarsforskning udenlandske private aktører. Og det er ikke nødvendigvis smart at sælge alle sine gode ideer ud af landet.

“Der er jo tale om udenlandske firmaer, der køber teknologiudvikling og sætter det i produktion i udlandet. Det er selvfølgelig godt, at de har fået øjnene op for dansk forskning. Men set med politiske briller kunne vi godt få mere ud af det herhjemme,” siger Lars Bo Larsen.

Han mener, at politikerne som en start skal lægge sig fast på en ramme inden for forsvarsbevillingerne, der skal gå til forskning og udvikling. ■

Vidunderspray mod bakteriel krigsførelse

En lille spray i bæltetasken, der giver mulighed for akut selvbehandling efter angreb med biologiske våben. Det lyder næsten som science fiction, men står det til professor i medicin ved Københavns Universitet (KU) Thomas Bjarnsholt, er det snart en del af kampudrustningen.

Hans forskning og udvikling af en hypoklorsyre-inhalator, der kan desinficere luftvejene, er del af et stort, multinationalt projekt, der har til formål at udvikle medicinske værn og behandlinger mod CBRN-trusler (*Chemical, Biological, Radiological, Nuclear*).

Projektet er støttet af Den Europæiske Forsvarsfond med 56 millioner euro, og 326.000 af disse går til KU og Thomas Bjarnsholt.

“I Costa Rica behandler man patienter med cystisk fibrose, ved at de inhalerer en forstøvet form for eddikesyre. Da covid-pandemien kom, tænkte jeg, at den behandling skulle vi da prøve. Der var ingen, der troede på det. Men så kom jeg i kontakt med det norske firma SoftOx Solutions, og de finansierede de første dyreforsøg med inhalering af en svag syreopløsning,” fortæller Thomas Bjarnsholt.

Hypoklorsyren har den fordel, at den er effektiv mod både vira og bakterier.

“Så man behøver ikke at finde ud af, hvad det egentlig er, soldaterne bliver angrebet med. Det er nærmest som en astmaspray, de kan have i deres bælte sammen med håndgranaterne. Og hvis de bliver angrebet, desinficerer de deres luftveje og redder livet.”

Produktet er dog tænkt som *dual use* – det vil sige, at det skal kunne anvendes både militært og civilt. Det helt store perspektiv for Thomas Bjarnsholt er, at midlet kan være en effektiv behandling, hvis der opstår en ny covid-pandemi – en *Disease X*.

Krigsskibe på samleband

Krigsskibe er dyre og tidskrævende at bygge, fordi de skal udstyres med avanceret teknologi og våben, som jævnligt skal opdateres. Men produktionen kan gøres smartere, hurtigere og billigere. Det mener professor ved Institut for Byggeri og Mekanisk Teknologi (Construct) på Danmarks Tekniske Universitet Niels Henrik Mortensen, der sammen med et dansk konsortium vil gennemføre et forskningsprojekt omkring det, han kalder en arkitekturbaseret krigsskibsproduktion.

“En arkitektur er det, man har brugt i bilindustrien i mange år. Det er derfor, man kan udvikle biler i det tempo, man gør, og have tæt på fejlfrie biler,” fortæller Niels Henrik Mortensen.

Det handler i høj grad om standardiserede løsninger.

“Kan man indføre det, vi kalder standard interfaces, så kan vi sætte en ny radar på uden at skulle ind og teste og verificere hele skibet. Produktionsarkitektur vil skabe indkøbs- og volumenfordele på tværs af de forskellige forsvar, på samme måde som man har det i autobranchen, og vi vil også kunne producere skibene mere effektivt med mere automatisering,” siger han.

Niels Henrik Mortensen har selv arbejdet med arkitekturbaseret produktionsudvikling de sidste 10-15 år og hjulpet omkring 300 virksomheder rundt omkring i verden. Eksempelvis Novo Nordisk, der i øjeblikket har 24 ph.d.-projekter i gang omkring deres produktion.

Projektet om krigsskibsproduktion skal ske i et dansk konsortium med virksomhederne Odense Maritime Technology, SH Defense, Cubedin og Terma. Konsortiet har netop ansøgt om en Grand Solution-bevilling fra Innovationsfonden.

“Tanken er, at vi skal gøre det på europæisk og NATO-niveau. Men nu starter vi lige med at samle kræfterne i Danmark. I første omgang skal vi have lavet beviset for, at vi kan leve med de kompromiser, der er, at vi kan få store driftsfordele, og at vi kan få endnu flere skibe og mere militær kapacitet for de samme penge.”

ETIKKEN ER IKKE PÅ PLADS

Universiteterne er klar til at skrue op for forsvarsrelateret forskning. Men der er en række etiske problemstillinger, som mangler at blive afklaret, siger professor i etik.

Forskning og militær har altid haft et indbyrdes kompliceret forhold. Særligt siden verdens førende fysikere udviklede atombomben i Manhattan-projektet under anden verdenskrig, har forskning i forsvarsteknologi været forbundet med store etiske overvejelser.

Den seneste tids sikkerhedspolitiske udvikling med et aggressivt Rusland og et isolationistisk USA har ændret manges forbehold over for forskningens medvirken til et militært forsvar. Og flere universitetsrektorer har meldt deres institutioner klar til kamp for gud, konge og fædreland.

Men der er stadig masser af etiske overvejelser, når det gælder samspillet mellem forsvar og forskning på universitetet. Det mener Thomas Ploug, professor i etik og formand for Forskningsetisk Komité på Aalborg Universitet (AAU).

“Vi kigger ind i en fremtid, hvor det ikke bare handler om *dual use* – altså både civile og militære formål – men om forskning i våbentechnologier, der kan medføre død og ødelæggelse. Det rejser en masse spørgsmål. Har man lov? Har man lov til at lade være? Og hvad med hemmeligholdelsen, som jo er en forudsætning, men også et særligt problem, når der er tale om våben, fordi der kan opstå stærke samvittighedsspørgsmål. Og hvordan kan man sikre whistleblowermuligheder, hvis noget går over stregen?” siger Thomas Ploug.

BAG LUKKEDE DØRE KAN DET GÅ GALT

Han nævner også, at der kan være etiske problemer omkring selve forskningsprocessen, fordi den måske er farlig for de ansatte selv. Og endelig opstår spørgsmålet, om forskning i militærteknologi gør universitetet til et legitimt militært mål og bringer personalet i fare.

Svære etiske spørgsmål, som i første omgang kalder på et konkret svar i form af en politik på området.

“Alle de spørgsmål er ikke nogle, der kan besvares af vores nuværende politik og regler. De kræver en særskilt politik, og den findes ikke på AAU og heller ikke på andre danske universiteter, så vidt jeg har kunnet konstatere,” siger Thomas Ploug.

I to år har det på AAU været reglen, at alle forskningsprojekter skal godkendes af Forskningsetisk Komité. Og som formand kan han allerede konstatere, at forsvar er blevet en større del af dagsordenen, og det forventer han vil øge.

Men det største problem vedrører måske ikke de projekter,

“ALLE, DER KENDER HISTORIEN, VED, AT DET ER BAG DE LUKKEDE DØRE, DER KOMMER TIL AT SKE TING, DER IKKE BØR SKE”

Thomas Ploug, professor i etik og formand for Forskningsetisk Komité på Aalborg Universitet

Forskningsetisk Komité skal tage stilling til, men de projekter, de aldrig får at se. Visse projekter er nemlig hemmeligholdte i en grad, så de ikke kan blive forelagt komiteen. Og selv om Thomas Ploug godt forstår den militærstrategiske grund til det, mener han samtidig, at det er et etisk problem, man ikke kan komme uden om.

“Jeg synes, der skal være en form for etisk godkendelse også af den forskning. For alle, der kender historien, ved, at det er bag de lukkede døre, der kommer til at ske ting, der ikke bør ske. Et eksempel er Manhattan-projektet, hvor man endte med at foretage plutoniumeksperimenter på uvidende mennesker. Om det skal være Forskningsetisk Komité, ved jeg ikke, men der bør være nogle eksterne øjne.” ■

FRA VVS-LÆRLING TIL BØLGEFORSKER

Jens Visbech byttede håndværkererhvervet ud med avancerede matematiske modeller, der kan simulere bølger på havet, og som skal gøre det lettere at udvikle fremtidens vind- og bølgeenergi til havs.

Hvordan går man fra at stå i lære i en VVS-smedje på Lolland til at forske i computersimuleringer og bølgemodeller?

For ph.d.-studerende Jens Visbech er der faktisk ikke så langt mellem de to verdener, som man skulle tro, og der er særligt én ting, der forener dem: præcision.

"Svenden, jeg arbejdede med dengang i smedjen, var virkelig en millimetermand. Det har jeg taget med mig i min forskning i dag, hvor der heller ikke er plads til sjusk eller unøjagtighed," fortæller Jens Visbech.

Det, han forsker i, er nye matematiske modeller, der kan producere computerskabte simuleringer af bølger og deres interaktion med flydende objekter til havs. De modeller kan være med til at udvikle fremtidens grønne omstilling.

De matematiske ligninger bag de computermodeller, Jens Visbech arbejder med, er i sig selv ikke nye. Det er de teknikker, han bruger til at beskrive ligningerne, der er nybruddet. Eller nærmere kombinationen af forskellige teknikker, som i sidste ende kan bruges til at beskrive den virkelige bølgeskvalpene verden.

DET MATEMATISKE MASKINRUM

Hvis man beder Jens Visbech om at forklare, hvad han laver, plejer han egentlig at lade være. Ikke fordi det ikke er spændende, eller fordi han ikke vil fortælle om det, men fordi det kan være svært at forklare uden at tabe folk undervejs.

"Jeg plejer bare at sige, at jeg laver vandbølgemodeller på en computer," griner han. "Det er meget nemmere."

I dag bruger man stadig fysiske bølgemodeller, hvor man bygger små modelskibe og dernæst udsætter dem for påvirkninger i form af modelbølger af forskellig slags i store testbassiner. En metode,

der er både langsom, dyr og ufleksibel, fortæller Jens Visbech, og som hans matematiske modeller kan supplere og i bedste fald erstatte.

"Hver gang man ændrer en lille detalje i de fysiske modeller, skal hele forsøget startes forfra," forklarer han. "Det kan være, at man vil se den samme bølgepåvirkning på et tyndere skib eller vil dreje skibet lidt og se, hvordan det håndterer bølger fra siden. Hvis man i stedet kan simulere det digitalt, får man en langt mere effektiv metode," siger han.

For at få det til at virke

"Jeg har altid været draget af det, andre syntes var svært. Der er noget særligt ved at sidde med noget, man ikke forstår, og så knække koden"

Jens Visbech, cand.polyt.

“Svenden, jeg arbejdede med dengang i smedjen, var virkelig en millimetermand. Det har jeg taget med mig i min forskning i dag, hvor der heller ikke er plads til sjusk eller unøjagtighed”

Jens Visbech, cand.polyt.

i praksis arbejder Jens Visbech med nogle komplekse matematiske ligninger, der beskriver, hvordan bølger opfører sig. De kan oftest ikke løses direkte, så han udvikler nye metoder til at “tilnærme sig” en løsning.

“Det er lidt som at udarbejde en meget avanceret – men ret præcis – form for købmandsregning,” siger han. “Man prøver at regne sig frem til noget, der er meget tæt på virkeligheden.”

PROOF OF CONCEPT

Jens Visbech tester sine modeller på konkrete problemer fra offshoreindustrien, for eksempel hvordan et flydende fundament til en havvindmølle bevæger sig i uroligt vejr, eller hvordan man bedst kan udvinde energi fra bølgenes kraft. Man kalder det *proof of concept* – altså modeller, der viser, at teknikken virker.

Modellerne er endnu på et tidligt stadie, men i sidste ende kan metoderne implementeres i de softwareprogrammer, ingeniørvirksomheder som Ørsted eller Rambøll bruger til at designe fremtidens offshore-anlæg.

De matematiske modeller kan være ekstremt sensitive, og man vil lynhurtigt kunne se på computerbølgerne, hvis man har begået en regnefejl.

“Bølgerne vil lige pludselig eksplodere på computerskærmen eller blive helt vildt ustabile. Så er udfordringen så at finde et trick eller en ny teknik til at stabilisere dem igen,” forklarer Jens Visbech.

“Man kan blot sammenligne med den rigtige fysiske verden. Hvis bølgerne på computeren pludselig er tusind gange højere eller bredere end normalvis eller ser helt underlige ud, så er der noget galt.”

FRA KAJAK TIL COMPUTER

Jens Visbech er født og opvokset i Kolding. Håndværkerblodet løber i familien med en morfar, der var VVS-mester i hjembyen, og en far, der havde egen bondegård. Med andre ord: Hænderne er skruet ordentligt på.

Som 17-årig flyttede han til Maribo på Lolland for at ro kajak på eliteplan, men han endte også med at stå i lære som VVS'er i et år. Et erhverv, som mormoren dengang var henrykt over, at Jens Visbech gik ind i – og selv elskede han det.

“Det var et af de bedste år af mit liv, når jeg husker tilbage på det. Jeg havde frihed og samtidig en masse ansvar,” fortæller han.

Vis dit ph.d.-projekt

Hvem:

Jens Visbech, cand. polyt. fra Danmarks Tekniske Universitet.

Hvad:

‘Nye avancerede simuleringsteknikker til brug inden for bølgeenergi og andre flydende objekter til havs’.

Hvor:

Institut for Matematik og Computer Science, Danmarks Tekniske Universitet.

Hvorfor:

Projektet handler om at udvikle computermodeller til at simulere, hvordan bølger interagerer med hinanden og med strukturer til havs. Disse modeller kan bruges til at fremme den grønne omstilling ved at understøtte udviklingen af vedvarende energiteknologier som bølge- og vindenergi.

Men efter fire år blev tilværelsen på Lolland skiftet ud med at studere byggeteknologi på Danmarks Tekniske Universitet i Lyngby. VVS-tanken havde dog ikke helt sluppet ham endnu, og i starten var det derfor også med henblik på at læse et speciale inden for VVS, at han begyndte på studiet.

Lidt tilfældigt fandt han så interessen for vandbølger.

“Jeg har altid haft havet og vand inde på livet på grund af min sport, men lige pludselig blev jeg bare totalt fanget af det,” fortæller Jens Visbech, der efterfølgende målrettede hele sin kandidatuddannelse mod vandbølger.

DRAGET AF DET SVÆRE

Matematikken har altid tiltalt Jens Visbech. I gymnasiet skippede han aldrig en matematikaflevering, og fraværet lå i alle de andre fag.

“Matematikken har været en slags holdpunkt for mig gennem hele min skolegang. Det kunne jeg finde ud af, blandt andet fordi der er noget metodik, man kan forholde sig til,” fortæller han.

Jens Visbech har aldrig været typen, der gik efter den nemme løsning. Tværtimod. I sin studietid havde han en forkærlighed for at opsøge det svære og valgte bevidst de fag, der havde ry for at være de mest krævende, fordi han fandt en særlig tilfredsstillelse i det svære stof.

“Jeg har altid været draget af det, andre syntes var svært. Der er noget særligt ved at sidde med noget, man ikke forstår, og så knække koden,” fortæller han.

“Det har altid givet mig et *rush*. Når det lykkes, er det en kæmpe tilfredsstillelse – og hvis ikke, så ved man i det mindste, at man døde med skoene på,” griner han.

Til august rejser Jens Visbech til Massachusetts Institute of Technology (MIT) i Boston. Her skal han tilbringe efteråret i en af verdens førende forskningsgrupper inden for

bølgemodellering. Målet er at få løst det sidste, svære hjørne i hans ph.d.-projekt.

“Jeg har anvendt nogle teknikker og metoder til at udvikle en bølgemodel, der er innovativ, og som har nogle *features*, der ikke rigtigt er set før,” forklarer Jens Visbech.

“Men der er en lillebitte krølle på en af de modeller, jeg har arbejdet på i mange år nu, som jeg ikke selv kan løse, og som jeg har brug for input til. Man kan sige, at det er en lille snert af manglende perfektion, som ligger mange lag nede i modellen. Forhåbentlig kan den krølle rette sig ud.” ■

UNDERVISNING UDEN SKÆRME: “LUFTEN VAR FORTÆTTET AF OPMÆRKSOMHED”

Professor Peter Dahler-Larsen er træt af at skulle kæmpe mod diverse onlineaktiviteter om de studerendes opmærksomhed. Nu indgår han kontrakter med de studerende om at slukke netforbindelsen og gemme mobilen væk.

Af LASSE HØJSGAARD
lah@dm.dk

Er det gammeldags at bandlyse telefoner og skærme i undervisningslokalet? Ja måske, men det virker.

Sådan siger Peter Dahler-Larsen, professor i statskundskab ved Københavns Universitet. Han har eksperimenteret med ordninger, hvor de studerende indvilger i at lade mobilen og den bærbare computer ligge i lommer og tasker. Og effekten af det skærmfrie samvær har været stor – ja, næsten voldsom.

“Det var en kæmpe kvalitativ forandring. Luften var fortættet af opmærksomhed allerede fra første time. Jeg var fuldstændig høj og vil kunne huske det resten af mine dage,” fortæller han.

Eksperimentet med det, Peter Dahler-Larsen kalder tech-fri undervisning, startede på et valgfag i statskundskabsuddannelsen i foråret 2024. Udgangspunktet var ren og skær irritation.

“Jeg synes, jeg investerer al min energi i at skabe levende og spændende undervisning. Og jeg er den type, der sælger ud af hele butikken, for at det skal være godt. Og så virker det jo paradoksalt, at der sidder nogle på den anden side, som kun investerer det halve af deres opmærksomhed,” fortæller han.

UNDERVISER HAR ANSVAR

Han kunne også konstatere, at det ikke blot var ham, der var irriteret. Flere kolleger fortalte om de samme frustrationer, når studerende forsvandt bag de opslåede skærme, hvor der mere eller mindre åbenlyst foregik alverdens ikkeundervisningsrelaterede ting.

Samtidig begyndte han at overveje sin

‘Læring’ er
Forskerforums
faste artikel-
serie med fokus
på pædagogik
og undervis-
ning på
universitetet.

egen rolle og ansvaret som underviser. Et ansvar, der også handler om at sætte rammer og intervenere, hvis undervisningen bliver forstyrret.

“Vi er sammen om en læreproces med fokus på koncentration og fordybelse i et stof. Og hvis noget hindrer det, er det min opgave at få de hindringer verftet af vejen. Ligesom man naturligvis sørger for at få vinduerne lukket, hvis undervisningen forstyrres af larm fra gaden.”

Så Peter Dahler-Larsen udtænkte et forsøg, hvor det på forhånd blev meldt ud til de studerende, at det aktuelle kursus ville være tech-fri. Det betød, at der ikke var computere og telefoner fremme i undervisningen – noter skulle tages i hånden – og at han heller ikke selv måtte benytte sig af skærme, for eksempel til PowerPoint-slides. Det sidste faldt ham ganske naturligt.

“På et forholdsvis lille hold foretrækker jeg faktisk at undervise uden PowerPoint. Generelt set er det noget møg, for det skaber en eller anden forventning om, at man bare kan sætte sig ned i mørket, og så kører læreren nogle slides igennem,” siger han.

Han valgte bevidst at prøve sin tech-fri undervisning af i et

“Jeg er nødt til at overveje, om det skal være normen i min undervisning at være på Facen (Facebook, redaktionen), købe nye sneakers eller bestille tid i træningscenteret. Og min holdning er, at det må de gøre resten af deres liv, men eddermame ikke når jeg underviser”

Peter Dahler-Larsen

valg, så alle deltog i eksperimentet med en vis grad af frivillighed. Han begrundede det desuden med, at kurset handlede om kvalitativ metode, og at “evnen til at lytte, observere og huske er central for kvalitativ metode”.

VIL IKKE VÆRE POLITIMAND

På forhånd havde han besluttet, at han ikke ville agere politimand og kontrollere, om der var computere og telefoner til stede. Reglerne blev fremlagt i fagbeskrivelsen og gentaget i første lektion, og herefter var det op til de studerende selv, om de ville holde dem. Men det gjorde de. Og forskellen kunne mærkes nærmest med det samme.

“Efter at vi lige havde lavet den der intro og defineret rammerne, så havde jeg simpelthen 27 sæt nysgerrige og interesserede øjne hvilende på mig som lærer. Det var mega fedt at opleve. Og det oversteg langt min egen forventning.”

Også de studerende var glade. I hvert fald ifølge den kursusevaluering, han gennemførte.

“Et stort flertal oplevede mere opmærksomhed og mere kon-

centration, både hos sig selv og i rummet. De fleste oplevede, at noterne bliver mere fokuserede, når man skal tage dem i hånden frem for på computeren, fordi man simpelthen er nødt til at skrive færre ting. Så er der en række ting, der skal forbedres. For eksempel at jeg skal være bedre til det visuelle, til at skrive på tavlen og strukturere,” fortæller Peter Dahler-Larsen.

Han måtte dog også konstatere, at håndskrift er blevet en kompetence, som ikke bliver trænet meget i dagens digitale samfund. Mange studerende bøvlede simpelthen med at få skrevet de noter, de gerne ville.

(NÆSTEN) FRIVILLIG KONTRAKT

Det fik ham til at justere konceptet i det næste tech-frie kursus, han havde. Mobiltelefonerne skal stadig gemmes, men de bærbare computere har gjort comeback. Reglen er nu, at man må bruge den til at tage noter, men computeren skal være offline hele tiden.

For at motivere de studerende til at holde disse regler har han udarbejdet en lille kontrakt, som de skriver under på ved kursets start.

“Jeg kan jo ikke gå og holde øje med, hvad den enkelte studerende gør, og det gider jeg heller ikke. Så de får en kontrakt, som de selv må vælge, om de vil skrive under på. Det har alle 27 gjort, og så må de gøre op med sig selv, om de vil bryde deres eget løfte, eller hvad de vil.”

Man kan selvfølgelig diskutere, om det er ren frivillighed, når professoren smækker en kontrakt på bordet ved kursets begyndelse. Men han mener også, at der er plads til – og måske også behov for – at man som underviser træder i karakter og definerer rammerne.

“Jeg er nødt til at overveje, om det skal være normen i min undervisning at være på Facen (Facebook, redaktionen), købe nye sneakers eller bestille tid i træningscenteret. Og min holdning er, at det må de gøre resten af deres liv, men eddermame ikke når jeg underviser. Så længe jeg bliver evalueret på kvaliteten af min undervisning, så må jeg også være med til at lave spillereglerne,” siger Peter Dahler-Larsen.

HJÆLP MOD AFHÆNGIGHED

Diskussionen om forbud mod skærme og særligt mobiltelefoner i undervisningen har stået på i flere år i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne. Senest har regeringen meldt ud, at man ønsker at forbyde private mobiltelefoner og tablets i folkeskolen ved lov. Men på universiteterne har der ikke været den store debat. De studerende er jo myndige, voksne mennesker. Og så har teknologi altid været et plusord på universitetet.

Men Peter Dahler-Larsen tror, der er et nyt aspekt, der er ved at vinde hævde i spørgsmålet om regler og grænser for private skærme.

“Tidligere har debatten handlet meget om frihed og retten til selv at bestemme. Men i de senere år er den også begyndt at handle om afhængighed. Folk begynder at erkende, at de har et afhængighedsproblem. Og så er det en anden snak, for så handler det jo om at hjælpe i form af interventioner. Så tror jeg, der er brug for, at nogen tør stille sig op og trods beskyldningen om at være gammel og bagstræberisk.”

Til september starter Peter Dahler-Larsen igen et kursus – denne gang i evaluering – og det bliver igen med en frivillig kontrakt om at lægge mobilen væk og slukke internetforbindelsen. Han har ikke planer om at indføre ordningen på de obligatoriske fag, men han så gerne, at man på ledelsesniveau begyndte at overveje interventioner, der kan styrke og gavne koncentrationen i læringsrummene. ■

Peter Dahler-Larsen har skrevet om sit forsøg med tech-fri undervisning i Dansk Universitetspædagogisk Tidsskrift nummer 37.

FOTO: BANGS MØRDT

ANDERS BJARKLEV FORTSÆTTER SOM REKTOR PÅ DTU

Anders Bjarklev har siden 2011 haft ansvaret for den daglige ledelse af Danmarks Tekniske Universitet (DTU) som rektor. Hans ansættelse er nu blevet forlænget indtil efteråret 2028.

Bestyrelsesleder Margrethe Vestager udtaler, at forlængelsen sker på baggrund af de resultater, Anders Bjarklev har skabt. Hun fremhæver hans kompetente og vedholdende ledelse, som har bidraget til, at DTU i dag er et førende elite-universitet af globalt format.

DTU's bestyrelse har lagt vægt på, at Anders Bjarklev kontinuerligt har udviklet universitetet, så det i dag er blandt de førende tekniske universiteter i Europa. Universitetet har en tydelig profil inden for bæredygtighed, digitalisering, virksomhedssamarbejde og innovation.

Med forlængelsen er Anders Bjarklev ansat som rektor på DTU indtil den 31. oktober 2028.

MARI KLEIST UDNÆVNT TIL NY PROREKTOR PÅ ILISIMATUSARFIK

Bestyrelsen for Ilisimatusarfik (Grønlands Universitet) har ansat Mari Kleist som prorektor.

Mari Kleist har mange års erfaring fra universitetsverdenen og en stærk baggrund inden for akademisk ledelse. Siden april 2024 har hun været institutleder for Institut for Kultur, Sprog & Historie på Ilisimatusarfik, hvor hun har spillet en central rolle i udviklingen af instituttets faglige miljøer og organisatoriske vækst. Hendes lederskab har også resulteret i vigtige samarbejder både nationalt og internationalt.

Som inuk født og opvokset i Nuuk er Mari Kleist uddannet i kultur- og samfundshistorie samt arktisk arkæologi. Hun har deltaget i forskellige forskningsprojekter på tværs af Inuit Nunangat og Kalaallit Nunaat. Hendes forskning har fokuseret på siullermiut/palæo-inuit, specifikt dorset/tunit, og tidlige inuitsamfund før kolonitiden. Hun har undersøgt emner som børns synlighed i arkæologiske optegnelser, materiel kultur, tidlige kunstneriske udtryk, menneske-dyr-relationer, begravelsesskikke, socialisering og agens.

Med hendes solide erfaring og store engagement forventes Mari Kleist at bidrage væsentligt til Ilisimatusarfiks fortsatte udvikling som et dynamisk universitet med stærkt samarbejde mellem studerende, ansatte og eksterne partnere.

FOTO: IT-BRANCHEN

JAN WESTENKÆR THOMSEN MODTAGER IT-PRISEN 2025

Professor **Jan Westenkær Thomsen** fra Niels Bohr Institutet på Københavns Universitet er blevet tildelt IT-Prisen 2025 for sit arbejde inden for kvanteteknologi.

Prisen blev uddelt den 20. marts 2025 af brancheorganisationen IT-Branchen i samarbejde med Computerworld. IT-Prisen gives årligt til en person, der har bidraget til udviklingen af den danske it-branche gennem idékabelse, forretningsdrift eller offentligt hverv.

Juryen fremhæver Jan Westenkær Thomsen som en central figur i etableringen af Danmarks position inden for kvanteteknologi. Han har været med til at udvikle et dansk kvanteøkosystem gennem samarbejde med universiteter, virksomheder og offentlige myndigheder.

Jan Westenkær Thomsen er stifter af og formand for Danish Quantum Community (DQC), hvor han har rådgivet regeringen i forbindelse med udformningen af en national kvantestrategi. Derudover har han fungeret som Chief Operating Officer for Novo Nordisk Quantum Computing Programme (NQCP), der arbejder med udvikling af kvantecomputere til løsning af komplekse problemer inden for blandt andet medicin, energi og logistik.

Han er desuden medlem af NATOs rådgivningsgruppe for Emerging and Disruptive Technologies og EU's ekspertpanel for kvanteteknologi.

Juryen bag IT-Prisen består af repræsentanter fra Computerworld, IT-Branchen og tidligere prismodtagere.

KIM BRØSEN FEJRER 40 ÅR PÅ SDU

Den 1. marts kunne professor **Kim Brøsen** fejre 40 år på Syddansk Universitet (SDU). Han blev ansat på det daværende Odense Universitet i 1985 og har siden sat et markant aftryk på forskningen i klinisk farmakologi. I 1995 blev han udnævnt til professor, og gennem sin karriere har han modtaget en lang række priser for sin omfattende videnskabelige produktion.

Hans forskning har især kredset om, hvordan genetik påvirker lægemidlers virkning; et område, som han har været en pioner inden for. Som vejleder for over 50 speciale- og ph.d.-studerende har han været så stor en inspiration for flere af dem, at de i dag bestrider professorstillinger på kliniske afdelinger og universiteter.

Kim Brøsen har haft en afgørende rolle i at etablere klinisk farmakologi som forskningsfelt

og lægeligt speciale i Danmark. Han var desuden med til at skabe kandidatuddannelsen i klinisk farmaci på SDU. Fra 1995 til 1998 var han desuden også universitetets prorektor.

I 21 år stod Kim Brøsen i spidsen for forskningsenheden i klinisk farmakologi og sikrede med omhu et generationsskifte, der gav enheden en stærk fremtid. Fra 2003 til 2024 var han chefredaktør for det internationale videnskabelige tidsskrift Basic & Clinical Pharmacology & Toxicology (BCPT).

Blandt kolleger er Kim Brøsen kendt for sin sociale generøsitet og sit lune sind; kvaliteter, der har gjort ham til en respekteret og værdsat skikkelse både i forskningsverdenen og på SDU.

THOMAZ TEODOROVICZ UDNÆVNT TIL CBS EXECUTIVE FONDEN ASSISTANT PROFESSOR

Adjunkt **Thomaz Teodorovicz** fra Institut for Strategi og Innovation ved Copenhagen Business School (CBS) er blevet udnævnt til CBS Executive Fonden Assistant Professor. Udnævnelsen, der gælder for en femårig periode, er muliggjort gennem støtte fra CBS Executive Fonden og har til formål at

tiltrække og fastholde globale forskningstalenter.

Thomaz Teodorovicz forsker i værdien af menneskelig kapital og dens integration i virksomheders strategier. Han undersøger, hvordan investering i medarbejdere kan skabe værdi, og hvordan virksomheder kan udnytte trends som fjernarbejde. Hans forskning er publiceret i tidsskrifter som *Strategic Management Journal* og er omtalt i medier som *The New York Times* og *Harvard Business Review Online*.

Før sin ansættelse på CBS har Thomaz Teodorovicz været gæsteprofessor på INSEAD og forsker ved Harvard Business School. Han har en ph.d. i erhvervsøkonomi fra Insper Institute i Brasilien og har samarbejdet med organisationer som International Finance Corporation inden for offentligt-private partnerskaber og globale projekter.

CBS Executive Fonden er en erhvervsdrivende fond, etableret af CBS i 1991, der udvikler og afholder korte lederuddannelser. En del af fondens overskud geninvesteres i forskning, hvilket understøtter talentudvikling på CBS gennem Chair-programmet.

DANMARKS FØRSTE KVINDelige AKADEMIKER HÆDRES MED STATUE

Danmarks første kvindelige akademiker og læge, **Nielsine Nielsen**, bliver hædret med en statue ved Københavns Universitet. Statuen skal opstilles ved Medicinsk Museion på Bredgade i København, hvor Nielsine Nielsen i sin tid læste medicin.

Initiativet er en del af markeringen af 150-året for kvinders adgang til universitetsuddannelser i Danmark. Projektet er støttet af Statens Kunstfond, som har tildelt 750.000 kroner til formålet. Statuen ventes at blive afsløret i løbet af 2025.

Nielsine Nielsen blev optaget på medicinstudiet i 1877 og tog embedseksamen i 1885. Dermed blev hun Danmarks første kvindelige læge. Optagelsen skete, efter at kvinder året forinden – i 1875 – fik adgang til de videregående uddannelser. Nielsine Nielsen havde tidligere forsøgt at få adgang til universitetet og havde også henvendt sig direkte til rigsdagens medlemmer for at få ændret lovgivningen.

Ud over sin lægegerning var Nielsine Nielsen aktiv i kampen for kvinders rettigheder og deltog i stiftelsen af Kvindevalgretsforeningen i 1889. Hun sad også i en årrække i bestyrelsen for Dansk Kvindesamfund.

Med den kommende statue ønsker Københavns Universitet og Medicinsk Museion at synliggøre hendes rolle i dansk uddannelses- og ligestillingshistorie og samtidig bidrage til en mere mangfoldig repræsentation i det offentlige rum.

NY DEKAN FOR BÆREDYGTIGHED PÅ DTU

Camilla Rygaard-Hjalsted er blevet udnævnt til dekan for bæredygtighed på Danmarks Tekniske Universitet (DTU). Hun kommer med bred ledelseserfaring fra både energisektoren og innovationsmiljøer, hvor hun har haft en central rolle i at drive bæredygtig omstilling.

Camilla Rygaard-Hjalsted har blandt andet arbejdet i Ørsted, hvor hun var med til at lede energiselskabets transformation fra 85 procent sort energi til 85 procent vedvarende energi. Senest har hun været administrerende direktør i Danish Life Science Cluster, hvor hun har stået i spidsen for innovation og samarbejde på tværs af virksomheder, forskningsinstitutioner og sundhedssektoren.

Som dekan for bæredygtighed på DTU skal hun styrke universitetets strategiske indsats inden for grøn omstilling og bæredygtig teknologiuudvikling. Hun får ansvaret for at understøtte tværgående initiativer på tværs af DTU's institutter og samarbejder med både industri og samfund for at skabe reelle bæredygtige løsninger.

Rektor Anders Bjarklev fremhæver, at Camilla Rygaard-Hjalsted kommer til DTU med en stærk vision og handlekraft: "Hun har solid erfaring med at omsætte strategiske mål til konkrete resultater, og hendes lederskab vil være afgørende for DTU's arbejde med at udvikle teknologi til gavn for mennesker og miljø."

Camilla Rygaard-Hjalsted overtager posten fra Christine Nellemann, der er blevet udnævnt til prorektor på DTU.

NYT FORSKNINGSCENTER FOR PARKINSONS SYGDOM ETABLERES I AARHUS

Aarhus Universitetshospital bliver hjemsted for det nye Lundbeck Foundation Parkinson's Disease Research Center (PACE), der skal forske i forbedrede behandlingsmetoder for Parkinsons sygdom. Centret er støttet af Lundbeck-fonden med en bevilling på 313 millioner kroner.

Centerleder er professor **Per Borghammer**, der er ansat ved Aarhus Universitet og Aarhus Universitetshospital. Han er speciallæge i nuklearmedicin og har gennem en årrække forsket i billediagnostik og sygdomsmekanismer ved Parkinsons sygdom og beslægtede lidelser.

Formålet med det nye center er at udvikle behandlinger, der kan bremse eller standse udviklingen af Parkinsons sygdom. Målet er, at centret inden for de næste ti år skal påbegynde kliniske forsøg med nye behandlinger.

Centret samler forskere fra en række forskellige discipliner, herunder grundforskning, klinisk forskning og epidemiologi. Den tværfaglige tilgang skal være med til at accelerere udviklingen af nye behandlingsmetoder.

I Danmark lever cirka 12.000 mennesker med Parkinsons sygdom. Det er en neurodegenerativ lidelse, som blandt andet medfører rysten, muskelstivhed og balanceproblemer. Globalt forventes antallet af patienter at stige betydeligt i de kommende årtier.

Bevillingen fra Lundbeck-fonden løber over seks år med mulighed for forlængelse. Fonden ønsker med støtten at bidrage til langsigtet forskning i neurodegenerative sygdomme.

FIRE NYE PROFESSORER I FILOSOFI PÅ AARHUS UNIVERSITET

Institut for Kultur og Samfund ved Aarhus Universitet har udnævnt fire nye professorer i filosofi. De nye professorer er **Anke Büter, Guido Kreis, Jens Christian Bjerring** og **Thomas Schwarz Wentzer**. De tiltrådte deres stillinger den 1. marts 2025.

Anke Büter forsker i videnskabs teori med fokus på medicinen og psykiatriens filosofi. Hendes arbejde omhandler blandt andet epistemisk uretfærdighed og kønsbias i sundhedsvæsenet.

Guido Kreis beskæftiger sig med filosofiens historie, især Kant, tysk idealisme og kritisk teori. Han arbejder også med æstetik og religionsfilosofi og undersøger, hvordan kunst kan bidrage til social retfærdighed.

Jens Christian Bjerring arbejder inden for analytisk filosofi med fokus på kunstig intelligens, epistemologi og metafysik. Hans forskning retter sig blandt andet mod, hvordan vi skaber og anvender viden i teknologiske sammenhænge.

Thomas Schwarz Wentzer forsker i praktisk filosofi, herunder etik, politisk filosofi og fænomenologi. Han har særlig interesse for forholdet mellem etik og samfundsmæssige praksisser.

Udnævnelserne skal styrke filosofisk forskning og undervisning på Aarhus Universitet.

FIRE NYE PROFESSORER STYRKER IDÉHISTORISK FORSKNING PÅ AARHUS UNIVERSITET

Institut for Kultur og Samfund ved Aarhus Universitet har udnævnt fire nye professorer i idéhistorie. De tiltrådte deres stillinger den 1. marts 2025. De nye professorer er **Anna Katharina Becker, Casper Andersen, Christian O. Christiansen** og **Louise Fabian**.

Anna Katharina Becker forsker i politisk tænkning, kønshistorie og retshistorie med særligt fokus på den tidlige moderne periode. Hendes nuværende arbejde undersøger

blandt andet moderskabets rolle i politisk idéhistorie, kvinders inklusion i politiske fællesskaber og betydningen af køn i den danske enevælde.

Casper Andersen arbejder med idéhistorien om videnskab og teknologi. Han forsker i, hvordan forestillinger om videnskab har udviklet sig historisk, med fokus på blandt andet koloniale kontekster, det tidlige FN-system samt nutidige problemstillinger som klimaforandringer og atomtrusler.

Christian O. Christiansen beskæftiger sig med den økonomiske idéhistorie og menneskerettigheder. Han forsker blandt andet i global økonomisk ulighed og sociale menneskerettigheder. Han har flere bogudgivelser på vej, der behandler disse emner både forskningsbaseret og formidlende.

Louise Fabian forsker i antikkens idéhistorie og klassiske tekster. Hun har særlig interesse for begreber som frihed, pligt og fællesskab i antikkens politiske tænkning og undersøger, hvordan disse idéer har haft betydning for senere europæisk politisk filosofi.

De fire professorater skal bidrage til at styrke den idéhistoriske forskning og undervisning på Aarhus Universitet og udbygge samarbejder både nationalt og internationalt.

PETER KJÆR ER NY INSTITUTLEDER PÅ RUC

Peter Kjær er den 1. maj tiltrådt som ny institutleder for Institut for Mennesker og Teknologi på Roskilde Universitet.

Han kommer fra en stilling som prorektor på samme universitet, en post, han har besiddet siden 2014. Peter Kjær er uddannet cand.scient.adm. fra Roskilde Universitet og har desuden en ph.d.-grad fra Stockholms Universitet. Han har tidligere været tilknyttet Copenhagen Business School, hvor han blandt andet har fungeret som lektor, centerleder og institutleder ved Institut for Organisation.

Ud over sine akademiske og ledelsesmæssige erfaringer har han varetaget en række tillidsposter, blandt andet som bestyrelsesformand for Greve Museum og Himmelev Gymnasium. Han har også været medlem af bestyrelserne i Corolab Roskilde og Greater Copenhagen EU Office.

Institut for Mennesker og Teknologi er Roskilde Universitets største institut og dækker forskning og undervisning inden for blandt andet psykologi, pædagogik, sundhedsfremme, datalogi, planlægning og arbejdsliv. Peter Kjær afløser den nuværende institutleder Bjarke Oxlund.

BREAKTHROUGH PRIZE TIL JENS JUUL HOLST FOR FORSKNING I GLP-1

Professor **Jens Juul Holst** fra Biomedicinsk Institut på Københavns Universitet er blandt modtagerne af årets Breakthrough Prize i Life Sciences. Prisen gives for forskningsgennembrud, der har haft betydelig indflydelse på forståelsen af livets fundamentale processer eller udvikling af nye medicinske behandlinger.

Jens Juul Holst modtager prisen sammen med forskerne Daniel Drucker fra University of Toronto, Joel Habener fra Harvard Medical School, Svetlana Mojsov fra The Rockefeller University og Lotte Bjerre Knudsen fra Novo Nordisk.

De fem forskere hædres for deres arbejde med hormonet GLP-1, som spiller en central rolle i reguleringen af blodsukker og appetit. Forskningen har dannet grundlag for udviklingen af lægemidlerne Ozempic og Wegovy, der oprindeligt blev udviklet til behandling af type

2-diabetes, men i dag også anvendes til vægttab.

Jens Juul Holst har gennem flere årtier forsket i tarmhormoner og deres betydning for stofskiftet, og hans arbejde med at identificere og karakterisere GLP-1 har haft stor betydning for både basal forskning og klinisk behandling.

Breakthrough Prize, der ofte omtales som "videnskabens Oscar", uddeles årligt og ledsages af en præmiesum på tre millioner dollars til hver prisvindergruppe. Prisen blev overrakt ved en ceremoni i Californien med deltagelse af blandt andre Københavns Universitets rektor, David Dreyer Lassen.

FOTO: LARS SVANEKJÆR, MEDICINSK INSTITUT

FOTO: GETTY IMAGES/BREAKTHROUGH PRIZE

TONE ROALD MODTAGER DRONNING MARGRETHE II'S VIDENSKABSPRIS 2025

Tone Roald, lektor ved Institut for Psykologi på Københavns Universitet, er modtager af Dronning Margrethe II's Videnskabspris for 2025. Prisen uddeles årligt af Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab til en dansk forsker under 50 år, som har udmærket sig inden for sit fagområde.

Tone Roald forsker i fænomenologisk psykologi med særligt fokus på, hvordan mennesker oplever kunst, og hvordan disse æstetiske erfaringer påvirker vores psyke og eksistentielle orientering. Hun har i sin forskning undersøgt intense møder med kunst og analyseret, hvordan følelser, forestillinger og kropslige erfaringer spiller sammen og skaber mening.

Gennem sine studier af forholdet mellem psyke og æstetik har hun belyst, hvordan kunst kan fungere som en kilde til både erkendelse og emotionel regulering. Hun viser, hvordan æstetiske oplevelser kan åbne forståelsesrum og have betydning for menneskers trivsel,

særligt i en tid præget af samfundsmæssig uro, klimakrise og unges mentale udfordringer.

Tone Roalds arbejde har skabt opmærksomhed internationalt og har bidraget til en fornyet interesse for fænomenologiske tilgange i psykologien. Hun har desuden indgået i tværdisciplinære samarbejder, som forbinder psykologisk teori med kunstnerisk praksis og æstetisk erfaring.

Videnskabsprisen, der blev overrakt ved en ceremoni i Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs lokaler med deltagelse af H.M. Dronning Margrethe II, er på 100.000 kroner. ■

Læs flere
navnenyheder

Af LASSE HØJSGAARD
lah@dm.dk

Pia K er sur – ministeren er ligeglad

Professor Jacob Gerner Hariri irriterede Pia Kjærsgaard så meget med sine engelske udtryk, at hun klagede til uddannelses- og forskningsministeren. Professoren lover bod og bedring, ministeren er fløjtende ligeglad.

Det er ikke altid nemt at være folketingspolitiker. Men visse privilegier har de trods alt, vore gode parlamentarikere på Christiansborg.

Et af dem er frikort til DSB. Et andet er ubegrænset mulighed for at brokke sig til ministre, når noget irriterer dem. Det sker i de såkaldte § 20-spørgsmål.

Det benyttede Pia Kjærsgaard, Dansk Folkeparti (DF), sig af forleden. Og som så ofte før var det internationaliseringen af det danske samfund, og her sproget, som irriterede den garvede DF-politiker.

“Mener ministeren, at det lever op til princippet om formidlingsforpligtelse, når den professor, der deltager i udsendelsen ‘Et demokratisk kup?’ i P1 Udsyn, erstatter halvdelen af ordene med de tilsvarende engelske ord, hvilket gør det næsten umuligt at forstå, hvad professoren siger, og er ministeren enig i, at professorer og andre fagpersoner skal formidle på dansk uden brug af meningsforstyrrende ord fra fremmedsprog?”

Sådan lød spørgsmålet til ministeren.

Forskerforum har efterfølgende lyttet til udsendelsen, og selv om der falder termer som *powergrap*, *toddler-mindset* og de-

I efteråret hittede Pia Kjærsgaard på sociale medier med en række videoer, hvor hun talte ungdomssprog med overmål af engelske udtryk, som hun ifølge DF's kampagnechef ikke selv forstod et kvæk af. Nu er hun forarget over, at professor Jacob Gerner Hariri gør det samme – *for real!*

mokratisk *backsliding*, er det ikke korrekt, at halvdelen af ordene er engelske.

Ikke desto mindre siger den medvirkende professor – Jacob Gerner Hariri fra Statskundskab på Københavns Universitet – til

Forskerforum, at han faktisk får lidt dårlig samvittighed, når han hører om Pia Kjærsgaards henvendelse til ministeren.

“Det gør jeg – helt ærligt. Jeg prøver i mange sammenhænge at gøre mig umage med mit sprog, og jeg synes sådan set, det er okay at blive irriteret over sådan noget. Så den kritik vil jeg tage ad notam. Som jeg altid siger til min kone: Jeg lover at forbedre mig.”

Til gengæld virker det ikke, som om uddannelses- og forskningsminister Christina Egelund ligger søvnløs over forskeres brug af engelske ord. Hendes svar på § 20-spørgsmålet lyder:

“Jeg vil helt principielt ikke blande mig i en konkret forskers valg af termer, når vedkommende i øvrigt lever op til principper om ærlighed, gennemsigtighed og ansvarlighed i forskningsformidlingen. Selv er jeg bedre til fransk end til engelsk, og jeg glæder mig derfor over, at omtalte forsker midtvejs i programmet også får talt en smule fransk med en henvisning til et citat fra den

franske film ‘La Haine’ (‘Hadet’) fra 1995: ‘*Jusqu’ici, tout va bien.*’ I udsendelsen oversættes citatet kun til engelsk, men for forståelsens skyld vil jeg gerne frit oversætte til dansk: ‘Så langt, så godt.’” ■